

Nya kapitel i kulturminneslagen

*– författningsändringar vid ett svenskt tillträde till
Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits
eller förts ut olagligt*

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23429-7
ISSN 0284-6012

Innehåll

Förord	7
Sammanfattning.....	9
Författningsförslag.....	13
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	13
2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.	22
1 Bakgrund	23
1.1 Inledning.....	23
1.2 Kulturminneslagen, direktivet och konventionen	24
1.2.1 5 kap. kulturminneslagen	25
1.2.2 Direktivet och 6 kap. kulturminneslagen.....	25
1.2.3 Konventionen	26
1.3 Huvuddragen i utredningens förslag	28
1.4 Remissbehandling	28
2 Ett nytt kapitel i kulturminneslagen	31

3	Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat.....	35
3.1	Ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES ska som huvudregel återlämnas till den återkrävande staten.....	36
3.2	Undantag från huvudregeln om återlämnande.....	38
3.3	Rätt till ersättning för en godtroende innehavare som tvingas återlämna ett kulturföremål.....	40
3.4	En tvist om återlämnande ska utgöra ett dispositivt tvistemål.....	42
3.5	Anmälan om behörig domstol eller myndighet	45
3.6	Vem ska föra Sveriges talan utomlands?	46
3.7	Ett exempel på de föreslagna reglernas tillämpning.....	49
4	Återlämnande av stulna kulturföremål	51
4.1	Tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen.....	51
4.2	Omständigheter av särskild betydelse vid bedömningen av om förvärvaren var i god tro	54
5	Övriga frågor	57
5.1	Definition av begreppet kulturföremål.....	57
5.2	”Olagligt förts bort” eller ”olagligt förts ut”?	58
5.3	Hänvisningen till Romfördraget ersätts av en hänvisning till Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.....	59

5.4	Tidsfristerna för att väcka talan om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen ändras inte.....	59
5.5	Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga	61
6	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	63
6.1	Ikraftträdande.....	63
6.2	Övergångsbestämmelser.....	64
7	Konsekvenser av förslagen	65
8	Författningskommentar	69
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	69

Bilagor

1	Unidroit-konventionen på engelska och franska.....	77
2	Unidroit-konventionen på svenska	109
3	Sammanfattning av betänkandet SOU 2005:3	127
4	Författningsförslaget i betänkandet SOU 2005:3.....	135
5	Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2005:3	147
6	Sammanställning av remissvar över betänkandet SOU 2005:3.....	149

Förord

I januari 2005 överlämnade Kulturföremålsutredningen sitt betänkande *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3). Utredningens förslag på författningsändringar syftade till att Sverige skulle kunna ansluta sig till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). Betänkandet remissbehandlades och 20 remissvar kom in till Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

Utredningen föreslog i sitt betänkande ändringar i 6 kap. och i bilagan till lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) samt en ny 9 § i lagen (1986:796) om godtroshövsförvärv av lösöre (godtroshövsförvärvslagen). Kulturminneslagens nuvarande 6 kap. och bilaga bygger på rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (direktivet). Utredningens förslag syftade i stora delar till att sammanföra och i viss mån harmonisera de gällande bestämmelserna i 6 kap. och bilagan till kulturminneslagen med de bestämmelser som Sverige behöver införa vid ett tillträde till konventionen. Utredningens förslag till ny 9 § godtroshövsförvärvslagen innebar att de längre tidsfrister vid återkrav och lösen av stulna kulturföremål som konventionen föreskriver skulle avgränsas till att gälla för "föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde".

I remissvaren lämnades övervägande positiva synpunkter när det gäller ett svenskt tillträde till konventionen. Dock fram-

fördes från flera håll kritik mot att blandningen av direktivsstyrda och konventionsstyrda regler i samma kapitel och i samma bilaga ledde till att reglerna blev svåröverskådliga. Vidare ansåg flera remissinstanser att den föreslagna avgränsningen av föremål i den nya 9 § godtrosförvärvslagen om förlängda tidsfrister för att kräva tillbaka egendom blev alltför vid och svårtillämpad.

Mot denna bakgrund har det i denna promemoria arbetats vidare med utredningens förslag för att ytterligare utreda vilka författningsändringar som krävs och är lämpliga för ett svenskt tillträde till konventionen. Promemorian bygger alltså på det arbete som utredningen gjorde och de inkomna remissvaren.

I promemorian har eftersträvat en mer lättöverskådlig lösning med två olika kapitel i kulturminneslagen för återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt: ett för de direktivsstyrda bestämmelserna (6 kap.) och ett för de konventionsstyrda bestämmelserna (7 kap.). Varje kapitel får sin egen bilaga till lagen. I promemorian föreslås även en snävare avgränsning av vilka föremål som ska omfattas av de längre tidsfristerna för att kräva tillbaka stulna föremål. Bestämmelsen föreslås föras in i ett nytt 8 kap. i kulturminneslagen, i vilket även en bestämmelse som kompletterar 2 § godtrosförvärvslagen föreslås.

Även om två nya kapitel i kulturminneslagen föreslås, är de förslag som läggs fram i promemorian i mångt och mycket i sak desamma som utredningen lade fram. Därför behandlas i denna promemoria i princip endast de frågor där avsteg görs från vad utredningen föreslog i sitt betänkande.

Sammanfattning

I januari 2005 överlämnade Kulturföremålsutredningen sitt betänkande *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3). Utredningens förslag till författningsändringar syftade till att Sverige skulle kunna ansluta sig till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). I denna promemoria har det arbetats vidare med utredningens förslag för att ytterligare utreda vilka författningsändringar som krävs och är lämpliga för ett svenskt tillträde till konventionen.

Utredningen gjorde i betänkandet bedömningen att Sverige vid tillträde till konventionen bör anmäla att rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (direktivet) ska tillämpas i förhållande till EES-staterna. Även i promemorian bedöms att en sådan anmälan bör göras. I promemorian föreslås att de bestämmelser som behövs vid ett svenskt tillträde till konventionen ska tas in dels i två nya kapitel i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen), dels i en ny bilaga till lagen. Bestämmelserna i det nya 7 kap. kulturminneslagen syftar till att tillgodose konventionens krav avseende återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt ur en stat. Bestämmelserna i det nya 8 kap. syftar till att tillgodose konventionens krav avseende stulna kulturföremål.

Begreppet kulturföremål får i det nya 7 kap. kulturminneslagen en definition som i allt väsentligt överensstämmer med konventionens.

I promemorian föreslås en huvudregel gällande kulturföremål som förts ut olagligt, innebärande att ett sådant föremål på begäran ska återlämnas till den återkrävande staten. Undantag från huvudregeln föreslås när kulturföremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom 50 år från dennes död. Trots detta ska huvudregeln om återlämnande ändå tillämpas, om det aktuella kulturföremålet tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för befolkningens traditionella eller rituella bruk och fråga är om återlämnande av föremålet till den befolkningen. Huvudregeln om återlämnande är mer generös än vad konventionen kräver, medan undantagsregeln med dess begränsning överensstämmer med konventionskraven.

Twister enligt det nya 7 kap. kulturminneslagen föreslås utgöra dispositiva tvistemål, vilket gör det möjligt att uppfylla konventionens krav på att skiljeförfarande ska kunna utnyttjas. Tvistemål enligt 6 kap. utgör i dag indispositiva tvistemål. De föreslås framöver i stället utgöra dispositiva tvistemål.

Ersättning till godtroende innehavare som enligt 7 kap. kulturminneslagen får lämna ifrån sig ett kulturföremål föreslås kunna utgå såväl till den som innehar föremålet för egen räkning som till den som innehar föremålet för annans räkning.

Riksantikvarieämbetet föreslås få en uttrycklig och exklusiv behörighet att i utlandet föra svenska statens talan om återlämnande då ett kulturföremål olagligt förts ut från Sverige. Riksantikvarieämbetet ges däremot inte möjlighet att överklaga beslut enligt de nya 7 och 8 kap. kulturminneslagen och den nu gällande behörigheten att överklaga beslut enligt 6 kap. föreslås upphöra.

Utökade tidsfrister för återkrav och lösen av stulna föremål föreslås i det nya 8 kap. kulturminneslagen. De utökade tidsfristerna föreslås begränsas till föremål som utgör kulturföremål enligt den definition begreppet har i 7 kap.

kulturminneslagen och som har stulits utomlands i en konventionsstat. Detta innebär att tidsfristerna inte föreslås utökas i vidare utsträckning än vad konventionen kräver och att de således endast gäller vid vissa internationella förhållanden.

I 8 kap. kulturminneslagen föreslås vidare en bestämmelse som kompletterar 2 § lagen (1986:796) om godtrosvärv och som anger vilka omständigheter som särskilt kan beaktas vid bedömningen av om en förvärvare av ett kulturföremål var i god tro.

Vid ett svenskt tillträde till konventionen föreslås att den svenska regeringen ska anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål kan framställas direkt vid allmän domstol eller hos behörig kronofogdemyndighet. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Detta ska ske när konventionen träder i kraft för Sverige, vilket blir den första dagen i sju månader efter den dag Sverige deponerat sitt ratifikationsinstrument. Övergångsbestämmelser föreslås till ändringen i kulturminneslagen, med innebörden att bestämmelsen i 8 kap. 3 § inte ska tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

Förslagen i promemorian bedöms inte medföra några nämnvärda konsekvenser i de avseenden som anges i kommittéförordningen (1998:1474) eller för miljön.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att nuvarande bilaga ska betecknas bilaga A,

dels att 1 kap. 2 §, 6 kap. 2, 3, 7 och 14 §§ samt rubriken till 6 kap. ska ha följande lydelse,

dels att två nya kapitel, 7 kap. och 8 kap., och en ny bilaga, bilaga B, införs av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹

I denna lag finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel och återlämnande av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kultur- Riksantikvarieämbetet har överinseende över kultur-

¹ Senaste lydelse 2000:265.

minnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt denna lag.

6 kap. Återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Romfördraget*, och

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilagan* till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en biblioteksamling.

Med en offentlig samling avses

minnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt *1-5 kapitlet* i denna lag.

6 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som ingår i EES

2 §²

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i *Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt*, och

2. tillhör någon av de kategorier som anges i *bilaga A* till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en biblioteksamling.

² Senaste lydelse 1994:1523.

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en sådan stat, eller
- en offentlig institution i en sådan stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

3 §³

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller att efter en tidsbegränsad laglig bortförrel *föremålet* inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförreln har överträtts.

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses *i detta kapitel* att föremålet

1. förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter, eller

2. efter en tidsbegränsad laglig bortförrel inte har återlämnats eller något annat villkor för bortförreln har överträtts.

7 §⁴

Om ett kulturföremål *skall* återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skällig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv,

Om ett kulturföremål *ska* återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skällig ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv,

³ Senaste lydelse 1994:1523.

⁴ Senaste lydelse 1994:1523.

testamente, eller gåva är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

testamente, gåva eller *bo-delning* är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

14 §⁵

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning *inte* är tillåten.

Vid handläggningen av frågor som avses i 8 och 11 §§ gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Om inte annat sägs i detta kapitel avgörs frågan om behörig domstol enligt 10 kap. rättegångsbalken.

Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande kan ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

7 kap. Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut från en stat utanför EES som har tillträtt Unidroitkonventionen

1 § Ett kulturföremål som finns i Sverige och som efter den XX 20XX (=datum då konventionen trätt i kraft i Sverige) olagligt förts ut från en stat utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) som har tillträtt Unidroit-

⁵ Senaste lydelse 1996:264.

konventionen av den 24 juni 1995, ska på begäran återlämnas till den återkrävande staten.

Föremålet ska dock inte återlämnas om föremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död.

Andra stycket tillämpas inte i fråga om ett kulturföremål som har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för befolkningens traditionella eller rituella bruk och föremålet ska återlämnas till befolkningen.

Definitioner

2 § Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga B till denna lag.

3 § Med att ett kulturföremål olagligt förts ut avses i detta kapitel att föremålet

1. förts ut från en stats territorium i strid med den statens regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv, eller
2. efter en tidsbegränsad laglig utförsel inte har återlämnats eller något annat villkor för utförseln har överträtts.

Väckande av talan

4 § Den stat från vars territorium kulturföremålet olagligt förts ut kan vid allmän domstol väcka talan om återlämnande. Talan ska riktas mot den som innehar föremålet.

Till en ansökan om stämning i mål som avses i första stycket ska fogas dels en handling som beskriver föremålet och som anger att det är ett kulturföremål, dels en förklaring av den behöriga myndigheten i den återkrävande staten om att föremålet olagligt har förts ut.

Är annan än den som innehar föremålet ägare, ska domstolen, om ägaren är känd, underrätta honom om att talan väckts. Detsamma gäller i fråga om den som har en särskild rätt till föremålet.

5 § Domstolen får på ansökan av den stat från vars territorium ett kulturföremål olagligt förts ut besluta om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. Därvid ska bestämmelserna i 15 kap. 2, 5, 7, 8 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas. Med bättre rätt till viss egendom ska i det sammanhanget avses rätt att få egendom återlämnad.

6 § Talan om återlämnande ska väckas inom tre år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än femtio år efter det att föremålet olagligt fördes ut.

Om utförseln inte längre är olaglig när talan väcks, ska talan ogillas.

Ersättning

7 § Om ett kulturföremål ska återlämnas är den som innehar föremålet berättigad till skäligen ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts ut från den återkrävande staten. Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Rättegångsbestämmelse

8 § Vid rättegången i mål enligt detta kapitel tillämpas vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning är tillåten.

I rättegång om återlämnande kan ersättning enligt 7 § yrkas utan stämning.

Över återlämnande och ersättning får i samma rättegång dömas endast i ett sammanhang.

Kostnader

9 § I mål enligt detta kapitel gäller i fråga om rättegångskostnaderna 18 kap. rättegångsbalken med följande ändringar. Om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet olagligt förts ut, ska den återkrävande staten svara för kostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller under sådana omständigheter kostnaderna i högre rätt, om de har orsakats av att staten överklagat. För kostnad som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken svarar dock alltid den part som orsakat kostnaden.

10 § Den återkrävande staten svarar för kostnaderna för verkställigheten av en dom om återlämnande av ett kulturföremål.

Lagval

11 § Om ett kulturföremål som olagligt förts ut från en stat återlämnats, ska äganderätten till föremålet bestämmas enligt den återkrävande statens lag.

8 kap. Återlämnande av kulturföremål som stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen

1 § För föremål som utgör kulturföremål enligt den definition begreppet har i 7 kap. och som har stulits utomlands i en stat som tillträtt Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 gäller lagen (1986:796) om godtrosvärv med de avvikelser som anges i 2 och 3 §§.

2 § Vid bedömningen av om förvärvaren var i god tro enligt 2 § lagen om godtrosvärv kan följande särskilt beaktas:

1. parternas egenskaper,
2. vilket pris som har betalats,
3. om förvärvaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål eller annan relevant dokumentation,
4. om förvärvaren konsulterat tillgängliga organ, eller
5. om förvärvaren på annat sätt vidtagit sådana åtgärder som en aktsam och omsorgsfull person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

3 § I stället för de tidsfrister som anges i 3 och 5 §§ lagen om godtrosvärv ska tidsfrister om tre år gälla.

Bilaga B

De kategorier som avses i 7 kap. 2 § är följande.

1. Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska exemplar eller samlingar samt föremål av paleontologiskt intresse.

2. Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.

3. Fynd från tillåtna eller otillåtna arkeologiska utgrävningar eller från arkeologiska upptäckter.

4. Delar av konstnärliga eller historiska monument eller fasta fornlämningar som tagits sönder.

5. Antikviteter som är äldre än 100 år, såsom inskriptioner, mynt och graverade sigillstämplar.

6. Föremål av etnologiskt intresse.

7. Föremål av konstnärligt intresse, såsom

- tavlor, målningar och teckningar som gjorts helt för hand, oavsett underlag och material, med undantag för industridesign och industritillverkade föremål som dekorerats för hand,

- originalverk i form av statyer och skulpturer, oavsett material,

- gravyrer, tryck och litografier i original, eller

- konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.

8. Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse, t.ex. historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt intresse.

9. Frimärken eller stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.

10. Arkiv, inklusive samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar.

11. Möbler som är äldre än 100 år och äldre musikinstrument.

1. Denna lag träder i kraft den ...

2. Bestämmelsen i 8 kap. 3 § ska inte tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m.

att det i förordningen införs en ny paragraf, 35 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 b §

Svenska statens talan om återlämnande av sådana kulturföremål som avses i 6 och 7 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. förs utomlands av Riksantikvarieämbetet.

Denna förordning träder i kraft ...

1 Bakgrund

1.1 Inledning

I januari 2005 överlämnade Kulturföremålsutredningen (utredningen) sitt betänkande *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3, betänkandet). Utredningens förslag till författningsändringar syftade till att Sverige skulle kunna ansluta sig till 1995 års Unidroit-konvention om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). Konventionen upprättades i Rom den 24 juni 1995 och trädde i kraft den 1 juli 1998. Den är skriven på de officiella språken engelska och franska. Båda texterna har samma giltighet. Dessa texter återfinns i *bilaga 1* till denna promemoria. Någon officiell svensk översättning av konventionen finns inte. Utredningen tog i arbetet med sitt betänkande fram en översättning på svenska som finns som *bilaga 2* till denna promemoria.

En sammanfattning av utredningens betänkande återfinns som *bilaga 3* till denna promemoria och betänkandets författningsförslag finns som *bilaga 4*. Betänkandet kan läsas i sin helhet på regeringens hemsida, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/37871>.

I betänkandets inledande avsnitt uttalade utredningen bl.a. följande (s. 51 f).

”För att skydda världens kulturarv är det angeläget att föremål med ett högt kulturhistoriskt värde bevaras i sin rätta miljö eller sammanhang.

Den ökade handeln med kulturföremål där föremål förs ut ur landet i strid med utförsel- och exportregleringar och den tilltagande hanteringen av stulna kulturföremål innebär en utarmning av länders kulturarv och är ett hot mot den kulturella identiteten och möjligheterna att bevara kulturföremål i dess ursprungliga sammanhang.

För att begränsa och komma tillrätta med den olagliga hanteringen av kulturföremål krävs internationell samverkan och samordning. Frivilliga överenskommelser på området är av stor betydelse. Inte minst gäller detta i fråga om sådana kulturföremål som utgjort krigsbyten eller av annan anledning sedan lång tid tillbaka avskiljts från sin ursprungsmiljö och därför inte omfattas av senare rättsliga åtaganden. /.../

För att komma till rätta med den illegala hanteringen av olagligt utförda eller stulna kulturföremål krävs emellertid också en rättslig reglering.

Eftersom handeln med kulturföremål i många fall berör flera staters lagstiftning och sker utanför föremålets ursprungsländer, blir de nationella lagarna ofta otillräckliga. Handeln styrs vanligen av olika staters rättsordningar och begränsas av respektive stats offentligrättsliga syn på vilka föremål som fritt får omsättas och föras ut ur landet och av de privaträttsliga bestämmelser som reglerar parternas civilrättsliga mellanhavanden.

Mot denna bakgrund har det vuxit fram olika mellanstatliga samarbetsformer och regleringar för att försöka förhindra och motverka den olagliga utförseln av kulturföremål och hanteringen av olovligt åtkomna kulturföremål. 1970 års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturogendom är resultatet av ett sådant internationellt samarbete. Detsamma är fallet med 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål”.

1.2 Kulturminneslagen, direktivet och konventionen

Bestämmelser av betydelse för utförsel och återlämnande av kulturföremål finns bl.a. i 5 och 6 kap. (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen), rådets direktiv

93/7/EEG⁶ om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (direktivet) och i konventionen. Det kan noteras att det inte finns någon enhetlig definition på vad som utgör ett kulturföremål.

1.2.1 5 kap. kulturminneslagen

I svensk lagstiftning finns i 5 kap. kulturminneslagen bestämmelser till skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål. I kapitlet anges definitioner på vad som avses med svenska respektive utländska kulturföremål (2 §), men de kompletteras av bestämmelser i 24–25 §§ förordning (1988:1188) om kulturminnen m.m. (kulturminnesförordningen). Bestämmelserna i 5 kap. kulturminneslagen syftar huvudsakligen till att förhindra att kulturarvet utarmas genom att betydelsefulla kulturföremål förs ut ur landet.

1.2.2 Direktivet och 6 kap. kulturminneslagen

Som nämnts ovan i avsnitt 1.1 finns det flera internationella samarbeten rörande kulturföremål. Av särskilt intresse för de frågor som tas upp i denna promemoria är direktivet. Det har införlivats i svensk lagstiftning i 6 kap. kulturminneslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1995. Definitionen på kulturföremål i 6 kap. överensstämmer med definitionen i direktivet, men skiljer sig från definitionen i 5 kap.

Enligt 6 kap. är ett kulturföremål ett föremål som i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i

⁶ Rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium, ändrat genom direktiv 96/100/EG och direktiv 2001/38/EG.

Romfördraget⁷. Dessutom ska föremålet tillhöra någon av de kategorier som anges i bilagan till kulturminneslagen eller vara en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en biblioteksamling (6 kap. 2 §).

Bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen syftar till att kulturföremål som olagligt förts ut från en EES-stat till Sverige ska återlämnas till den stat som de olagligt förts bort ifrån. Detta förutsätter att den aktuella EES-staten väcker talan om återlämnande vid allmän domstol i Sverige. Bestämmelserna i kapitlet gäller således endast för stater som är medlemmar i EES.

1.2.3 Konventionen

I konventionen avses med kulturföremål ett föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som tas upp i bilagan till konventionen (artikel 2).

Konventionen handlar, liksom direktivet, om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt från en stat. Därutöver har konventionen även bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål.

Konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat syftar till att föremålet ska kunna återlämnas till den stat det förts ut ifrån. Grundtanken är att den stat som föremålet olagligt förts ut ifrån väcker talan om återlämnande vid domstol i den stat som föremålet befinner sig i. Domstolen beslutar endast om återlämnande och inte i frågan om äganderätten till föremålet.

Vad gäller konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål syftar de till att den bestulne ska få tillbaka sitt föremål.

⁷ Motsvarande bestämmelse finns numera i artikel 36 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Det är ägaren till föremålet som ska väcka en sådan talan i domstol.

Konventionen ger möjlighet för de konventionsstater som är medlemmar i organisationer för ekonomisk integration eller regionala enheter att anmäla att de i sina inbördes relationer avser att tillämpa de interna reglerna för dessa organisationer eller organ och att de inte mellan sig avser att tillämpa bestämmelserna i konventionen, när dess tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för de interna reglerna (artikel 13 (3)). Bestämmelsen i konventionen har tillkommit mot bakgrund bl.a. av att Frankrike, i egenskap av ordförandeland i EU, framhöll att medlemsstaterna i EU sinsemellan redan är bundna av direktivet.⁸ Detta innebär att för en EES-stat som också är konventionsstat gäller de direktivstyrda reglerna i stället för konventionens regler, när konventionen och direktivet omfattar samma frågor. Vid sitt tillträde till konventionen måste emellertid EES-staten anmäla detta.

Direktivet saknar motsvarighet till konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål, varför konventionen i detta avseende är vidare än direktivet. Detta får till följd att konventionens bestämmelser om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt blir gällande endast gentemot konventionsstater som inte också är EES-stater, medan konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål blir tillämpliga även gentemot EES-staterna.

För ytterligare detaljer kring innehållet i direktivet och konventionen hänvisas till utredningens betänkande (s. 97-102 och s. 119-136).

Följande 30 stater har i juni 2010 tillträtt konventionen: Afghanistan, Argentina, Azerbadjan, Bolivia, Brasilien, Kambodja, Kina, Kroatien, Cypern, Ecuador, El Salvador, Finland, Gabon, Grekland, Guatemala, Ungern, Iran, Italien,

⁸ Diplomatic conference for the adoption of the draft Unidroit convention on the international return of stolen or illegally exported cultural objects – Acts and proceedings, s. 319.

Litauen, Nya Zeeland, Nigeria, Norge, Panama, Paraguay, Peru, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien och Spanien.

En presentation av den internationella organisationen Unidroit och arbetet bakom konventionen ges i betänkandet (s. 116 f).

1.3 Huvuddragen i utredningens förslag

Som framgått ovan (avsnitt 1.2.3) har konventionen två delar: en som är mer offentligrättslig och som gäller återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en konventionsstat samt en som är mer civilrättslig och som gäller återlämnande av stulna kulturföremål.

Utredningen föreslog ändringar i kulturminneslagen för att uppfylla konventionens krav avseende återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat. Förslaget syftade i stora delar till att sammanföra och i viss mån harmonisera de gällande bestämmelserna i 6 kap. i kulturminneslagen och i bilagan till lagen med konventionsbestämmelserna.

När det gäller konventionens bestämmelser om stulna kulturföremål föreslog utredningen en ny 9 § i lagen (1986:796) om godtrosförvärv (godtrosförvärvslagen) om utökade tidsfrister för återkrav och lösen av ”föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde”.

Några ytterligare författningsändringar ansågs inte behövas för att uppfylla konventionens krav avseende stulna kulturföremål.

1.4 Remissbehandling

Betänkandet remissbehandlades och 20 remissvar kom in till Regeringskansliet (Kulturdepartementet). I remissvaren lämnades övervägande positiva synpunkter när det gäller ett svenskt tillträde till konventionen. Dock framfördes från flera

håll kritik mot att blandningen av direktivsstyrda och konventionsstyrda regler i samma kapitel och i samma bilaga ledde till att reglerna blev svåröverskådliga. Vidare ansåg flera remissinstanser att den föreslagna avgränsningen av föremål i den nya 9 § lagen om godtrosförvärv blev alltför vid och svårtillämpad.

I *bilaga 5* till denna promemoria finns en lista över de remissinstanser som fick tillfälle att yttra sig över betänkandet. I *bilaga 6* återfinns en sammanfattning av de inkomna remissvaren. Remissvaren återges även i relevanta delar i anslutning till de frågor som behandlas i denna promemoria.

2 Ett nytt kapitel i kulturminneslagen

Förslag: Sverige bör vid tillträde till konventionen anmäla att direktivet ska tillämpas i förhållande till andra EES-stater. De bestämmelser avseende återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt som behövs för att Sverige ska kunna tillträda konventionen införs i ett nytt 7 kap. och i en ny bilaga i kulturminneslagen.

Utredningen föreslog (betänkandet s.160) att Sverige ska anmäla enligt artikel 13 (3) i konventionen att direktivet ska tillämpas i förhållande till EES-staterna (jfr avsnitt 1.2.3). Förslaget är väl grundat och bör följas.

Utredningen föreslog vidare att de bestämmelser i kulturminneslagen som den ansåg behövdes för Sveriges tillträde till konventionen såvitt gäller bestämmelserna om återlämnande av föremål som olagligt förts ut ur en stat, skulle införas i 6 kap. I detta kapitel skulle då behandlas återlämnande av föremål som olagligt förts ut såväl från EES-stater som från konventionsstater som inte tillhör EES-området. Utredningen föreslog även att bilagan skulle utvidgas så att den skulle omfatta även sådana kategorier av föremål som kan utgöra kulturföremål enligt konventionen.

Malmö tingsrätt påtalade i sitt remissvar att det förhållandet att två skilda system ska gälla vid sidan om varandra – det ena

grundat på direktivet, det andra på konventionen – ställer särskilda krav på tydlighet i lagstiftningen. Tingsrätten förordade att regler där det finns olikheter skulle hållas isär, så att skillnaderna mellan de olika systemen framgick på ett mer tydligt sätt. Vidare uttryckte tingsrätten tveksamhet till en gemensam bilaga.

Liksom Malmö tingsrätt påtalat är det viktigt att de två parallella systemen klart framgår av lagtexten. De av utredningen föreslagna ändringarna i 6 kap. kulturminneslagen innebär att paragraferna blir långa och svårtillgängliga. Även bilagan blir svårtillgänglig och brister i överblickbarhet.

I den nuvarande lydelsen av 6 kap. 8 § kulturminneslagen sägs bl.a. att tingsrätten får besluta att den centrala myndighet som regeringen bestämmer får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål som olagligt förts bort från en EES-stat. Denna befogenhet föreslår utredningen även fortsättningsvis ska förbehållas den situationen att föremålet olagligt förts bort från en EES-stat.

Emellertid sägs i 34 § kulturminnesförordningen att Riksantikvarieämbetet är central myndighet *enligt 6 kap. kulturminneslagen*. Om konventionsreglerna tas in i kapitel 6 får det till följd att den centrala myndigheten ska fullgöra sina uppgifter enligt 35 § kulturminnesförordningen såvitt gäller *alla* konventionsstater, dvs. även stater som inte är EES-stater. Punkterna 1, 2 och 4 i 35 § kräver uttryckligen att det är en EES-stat inblandad, men uppgifterna enligt punkterna 3 och 5–9 kvarstår. Detta är uppgifter som inte är aktuella enligt konventionen. Konventionen föreskriver inte någon central myndighet eller motsvarande. Vissa av uppgifterna, t.ex. uppgiften enligt punkten 8, förutsätter att det finns en central myndighet i den återkrävande staten. Någon sådan central myndighet finns som regel inte i de konventionsstater som står utanför EES. Detta innebär att om konventionsbestämmelserna förs in i 6 kap. kulturminneslagen på det sätt som utredningen föreslog, kommer den centrala myndigheten i Sverige inte att

kunna fullgöra sina uppgifter enligt 35 § kulturminnesförordningen.

För att göra lagtexten mer överskådlig och lättare att tillämpa, föreslås att de bestämmelser som grundar sig på konventionen införs i ett nytt 7 kap. i kulturminneslagen. Detta kapitel förses med en egen bilaga, som benämns bilaga B. Den nu befintliga bilagan benämns i stället bilaga A. Lösningen med ett 7 kap. innebär att det ovan beskrivna problemet med central myndighet inte uppstår. Liksom tidigare kommer bestämmelserna om den centrala myndighetens uppgifter bara att gälla gentemot EES-stater, som alla ska ha egna centrala myndigheter.

Genom att skapa två olika kapitel för återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt bör tillämpningen av författningsbestämmelserna kunna underlättas avsevärt. Vilket kapitel som ska tillämpas avgörs utifrån vilken stat det är som ansöker om ett återlämnande. Är det en EES-stat som ansöker är det alltid 6 kap. som ska tillämpas, även om den aktuella EES-staten också är en konventionsstat. Om en konventionsstat som inte är en EES-stat ansöker ska 7 kap. tillämpas.

3 Återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat

I detta avsnitt behandlas reglerna för när ett kulturföremål som olagligt förts ut ska återlämnas och som föreslås tas in i ett nytt 7 kap. i kulturminneslagen. Det finns en huvudregel om återlämnande, ett undantag från huvudregeln och slutligen ett undantag från undantaget, som alltså innebär att huvudregeln om återlämnande trots allt gäller. I avsnittet tas också frågan om ersättning vid ett återlämnande upp. Vidare behandlas frågan om huruvida tvister enligt det föreslagna 7 kap. och det nu gällande 6 kap. kulturminneslagen ska hanteras som dispositiva eller indispositiva tvistemål.

Enligt konventionen ska varje konventionsstat utse de domstolar och andra behöriga myndigheter som ska besluta om återlämnande av kulturföremål. I avsnittet behandlas denna fråga, liksom frågan om vilket organ som ska föra Sveriges talan utomlands, när ett föremål olagligt förts ut från Sverige. Avslutningsvis lämnas ett exempel på tillämpning av reglerna om återlämnande av ett föremål som förts ut olagligt.

3.1 Ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES ska som huvudregel återlämnas till den återkrävande staten

Förslag: En huvudregel införs om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat som motsvarar den som gäller för EES-stater enligt 6 kap. kulturminneslagen. Detta innebär att det blir lättare för en konventionsstat att få tillbaka ett kulturföremål än vad konventionen kräver. Huvudregeln, som tas in i 7 kap. 1 § kulturminneslagen, blir att ett kulturföremål som olagligt förts ut från en konventionsstat utanför EES på begäran ska återlämnas till den återkrävande staten.

I artikel 5 (3) i konventionen anges att domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken anmodan riktats ska förordna att ett kulturföremål som förts ut olagligt ska återlämnas om den anmodande staten visar att föremålets avlägsnande från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av följande intressen:

- a) det fysiska bevarandet av föremålet eller dess sammanhang,
- b) helheten hos ett sammansatt föremål,
- c) bibehållandet av information av exempelvis vetenskaplig eller historisk karaktär,
- d) stammars eller ursprungsbefolkningars traditionella eller rituella bruk av föremålet, eller visar att föremålet har ett betydande kulturellt värde för den anmodande staten.

Utredningen föreslog inte någon bestämmelse som motsvarar det senare ledet i den ovan återgivna artikel 5 (3) i konventionen, dvs. om att den anmodande staten ska visa att föremålets avlägsnande från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av fyra uppräknade intressen eller visar att föremålet har ett

betydande kulturellt värde för den anmodande staten. Utredningen föreslog att den formulering som i dag finns i 6 kap. 1 § kulturminneslagen, nämligen att olagligt bortförda kulturföremål ska återlämnas på begäran, ska användas även gentemot konventionsstaterna.

Bestämmelsen i 6 kap. 1 § kulturminneslagen grundar sig på direktivet, som inte innehåller något krav motsvarande det som finns i det senare ledet av artikel 5 (3). En bestämmelse i 7 kap. kulturminneslagen som föreskriver en huvudregel om återlämnande motsvarande den i 6 kap. 1 § får till följd att den prövning som domstolen har att göra begränsar sig till 1) om det rör sig om ett kulturföremål i den betydelse begreppet har i kapitlet, 2) att föremålet finns i Sverige och 3) att föremålet, efter det att konventionen trätt i kraft i Sverige, olagligt förts ut ur en konventionsstat utanför EES-området. Eftersom konventionens regler utgör en miniminivå, finns det inte något hinder för en sådan regel (jfr s. 133 i betänkandet).

Den av utredningen föreslagna regeln förenklar den prövning svensk domstol har att göra och den innebär också att lägre krav ställs på vad den anmodande staten behöver prestera för att få tillbaka det aktuella kulturföremålet. Även om svenska staten inte får motsvarande fördel vid egen talan i en annan konventionsstat, är det en viktig markering som visar att Sverige ser allvarigt på att kulturföremål förs ut olagligt. Dessutom underlättas svenska domstolars arbete och det blir krav motsvarande dem som ställs enligt 6 kap. Övervägande skäl får därför anses tala för en mer långtgående regel än vad konventionen kräver, liksom utredningen föreslog. Regeln bör införas som 7 kap. 1 § första stycket kulturminneslagen.

3.2 Undantag från huvudregeln om återlämnande

Förslag: Huvudregeln i 7 kap. 1 § första stycket kulturminneslagen om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts ut ur en stat ska inte tillämpas om kulturföremålet förts ut ur staten under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död. Trots detta ska föremålet ändå återlämnas, om det har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och fråga är om återlämnande av föremålet till den befolkningen.

I konventionens artikel 7 (1) b anges att bestämmelserna om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut ur en stat inte ska tillämpas om föremålet förts ut ur landet under upphovsmannens livstid eller inom femtio år från dennes död. Denna bestämmelse utgör således ett undantag från huvudregeln om att återlämnande ska ske.

Det finns emellertid också ett undantag från undantaget. Detta anges i artikel 7 (2) och innebär att återlämnande ändå ska ske, om det aktuella kulturföremålet har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och föremålet ska återlämnas till befolkningen.

Utredningen föreslog att en regel motsvarande artikel 7 (1) b i konventionen införs på så vis att det i bilagan ställs upp ett krav på att ett aktuellt föremål ska vara mer än 50 år gammalt och inte tillhöra upphovsmannen (jfr s. 197 i betänkandet). Det av utredningen föreslagna kravet på att föremålet ska vara mer än 50 år gammalt kan emellertid inte anses stå helt i överensstämmelse med artikel 7 (1) b. Om upphovsmannen har tillverkat föremålet t.ex. 30 år före sin död, är föremålet mer än 50 år gammalt 21 år efter dennes död. Enligt utredningens förslag skulle då föremålet utgöra ett kulturföremål som ska återlämnas 21 år efter upphovsmannens död. Enligt artikel 7 (1) b i konventionen

skulle emellertid återlämnande av samma föremål kunna ske först 51 år efter upphovsmannens död.

Det står i och för sig Sverige fritt att på detta vis delvis avstå från att införa bestämmelsen i artikel 7 (1) b, i och med att tillämpningsområdet blir vidare, dvs. att återlämnande kan ske i större omfattning än vad konventionen kräver. Utredningen har emellertid inte anfört att det är syftet med förslaget i denna del. Det kan ifrågasättas om det finns skäl att utöka konventionens tillämpningsområde i detta avseende.

Av den kommentar⁹ till konventionen som getts ut av Unidroits sekretariat framgår att bakgrunden till bestämmelsen bl.a. är att arvingar ska få skälig tid på sig att avyttra sitt arv (s. 540/541 i kommentaren). En bestämmelse som den utredningen föreslog innebär att arvingarna får olika lång tid på sig beroende på när i sitt liv upphovsmannen skapat sitt verk. Har upphovsmannen skapat verket relativt tidigt i sitt liv, eller om han eller hon lever länge, kan det tänkas att föremålet redan är 50 år gammalt när upphovsmannen dör. Under sådana omständigheter skulle arvingarna inte få någon möjlighet alls att avyttra sitt arv i utlandet.

Denna effekt kan inte anses önskvärd och systemet blir oförutsägbart för arvingarna. Vidare kan det uppkomma svårigheter att avgöra när ett visst föremål har tillverkats. Konventionens utgångspunkt i upphovsmannens död för beräkningen torde vara enklare att tillämpa. Sammantaget talar övervägande skäl för att följa konventionens artikel 7 (1) b.

Bestämmelser i enlighet med konventionens artiklar 7 (1) b och 7 (2) föreslås alltså föras in i 7 kap. kulturminneslagen. Bestämmelserna bör dock inte, som föreslogs av utredningen, placeras i bilagan. Bilagan utgör ett instrument för att fastställa vad som är kulturföremål i den mening begreppet har i det aktuella kapitlet i lagtexten och består av en uppräkningslista av olika kategorier av föremål. De aktuella bestämmelserna i konven-

⁹ UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects: Explanatory Report / Convention d'UNIDROIT sur les biens culturels volés ou illicitement exportés: rapport explicatif.

tionen handlar emellertid inte om vad som utgör ett kulturföremål, utan om att huvudregeln om återlämnande till ursprungsstaten inte ska tillämpas, trots att det är fråga om ett kulturföremål. Bestämmelserna föreslås därför placeras i kapitlets inledande paragraf.

3.3 Rätt till ersättning för en godtroende innehavare som tvingas återlämna ett kulturföremål

Förslag: Om en godtroende innehavare av ett kulturföremål som förts ut olagligt tvingas återlämna föremålet, har han rätt till ersättning. En bestämmelser härom tas in i 7 kap. 7 § och utformas med 6 kap. 7 § kulturminneslagen som förebild. Till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. 7 § ska dock rätten till ersättning enligt 7 kap. 7 § finnas oavsett om kulturföremål innehas för egen eller annans räkning.

Utredningen föreslog att bestämmelsen i 6 kap. 7 § kulturminneslagen om ersättning till en godtroende innehavare som tvingas återlämna ett kulturföremål som förts ut olagligt ska tillämpas även när fråga är om ett återlämnande till en konventionsstat utanför EES (betänkandet s. 206). Promemorians delar utredningens uppfattning och föreslår att en bestämmelse om rätt till ersättning utformas med 6 kap. 7 § som förebild och tas in i 7 kap. 7 § kulturminneslagen. En avvikelse från 6 kap. 7 § görs dock såtillvida att rätten till ersättning föreslås omfatta såväl den som innehar föremålet för egen räkning som den som innehar det för annans räkning.

Innebörden i den föreslagna bestämmelsen är att den som förvärvat ett kulturföremål som förts ut olagligt och som blir tvungen att lämna föremålet ifrån sig, under vissa förutsättningar har rätt till ersättning. Anskaffningen av föremålet måste ha skett efter den olagliga utförelsen, om rätt till ersättning ska

finnas. För att ha rätt till ersättning ska innehavaren, när han anskaffade föremålet, ha visat vederbörligt omsorg och uppmärksamhet. Dessutom ska han också ha visat sådan vederbörlig omsorg och uppmärksamhet i fråga om hur föremålet förts ut från den återkrävande staten. Det omfattar t.ex. frågan om ett utförseltillstånd, som krävdes enligt den återkrävande statens lagstiftning, förelåg eller inte.

Utredningen föreslog att i förhållande till en konventionsstat ska även den som innehar ett föremål för annans räkning ha rätt till ersättning (betänkandet s. 206 och 208). I fråga om EES-stater är det, enligt direktivets artikel 9 jämförd med dess artiklar 1.6 och 1.7, endast den som innehar ett kulturföremål för *egen* räkning, som har rätt till ersättning om han måste lämna ifrån sig ett föremål som ska återlämnas till en annan stat. Det har påtalats att det kan ifrågasättas om inte direktivet fått denna lydelse av misstag (prop. 1994/95:74 s. 47). Direktivet har emellertid i Sverige tolkats enligt sin ordalydelse och bestämmelsen i 6 kap. 7 § kulturminneslagen anger således att den som innehar föremålet för egen räkning har rätt till ersättning.

Till skillnad från direktivet har konventionen inte någon definition av begreppet innehavare (possessor/possesseur). I artikel 4 (1) sägs "The possessor of a stolen cultural object"/"Le possesseur d'un bien culturel volé" medan i artikel 6 (1) anges "The possessor of a /.../ who acquired the object"/"Le possesseur d'un /.../ qui a acquis ce bien"). Uttryckssätten är således inte desamma i dessa artiklar. Användandet av acquired/acquis (svenska: förvärvat) i artikel 6 (1) skulle kunna tyda på att man avsett innehav för egen räkning, medan man i artikel 4 (1) inte använder sig av den termen och då möjligen menar alla sorters innehav, dvs. för egen eller annans räkning.

Det förefaller dock inte finnas något logiskt skäl för att den som innehar ett stulet föremål för annans räkning skulle behandlas bättre än den som för annans räkning innehar ett kulturföremål som olagligt förts ut ur ett annat land. Inte heller kommentaren till konventionen anger att det är någon skillnad

mellan innehav för egen eller annans räkning. Liksom utredningen funnit bör därför den svenska regleringen föreskriva rätt till ersättning för innehavare utan krav på att innehavet ska vara för egen räkning.

3.4 En tvist om återlämnande ska utgöra ett dispositivt tvistemål

Förslag: En tvist om återlämnande av ett kulturföremål enligt 6 eller 7 kap. kulturminneslagen ska utgöra ett dispositivt tvistemål.

I artikel 8 (2) i konventionen sägs att parterna kan komma överens om att hänskjuta en tvist antingen till domstol eller annan behörig myndighet eller till skiljeförfarande.¹⁰

Utredningen föreslog att vid rättegången i mål angående återlämnande av kulturföremål som omfattas av konventionen skulle reglerna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten tillämpas (betänkandet s. 219 ff). Detta motsvarar vad som i dag gäller för mål om återlämnande av kulturföremål som omfattas av direktivet (6 kap. 14 § första stycket kulturminneslagen).

Emellertid kan ett skiljeförfarande enligt svensk rätt endast användas när det gäller en tvist som parterna kan träffa en förlikning om (1 § lagen [1999:116] om skiljeförfarande). En bestämmelse om att reglerna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten (indispositiva tvistemål) ska tillämpas är därför inte förenlig med konventionen. Den omständigheten att parterna eventuellt kan träffa ett avtal om skiljeförfarande i enlighet med ett annat lands lagstiftning torde inte vara tillräckligt för att uppfylla konventionens krav.

¹⁰ Att valet står mellan dessa två möjligheter framgår tydligt av den franska versionen av konventionen. Den engelska versionen är inte lika tydlig, men av kommentaren till konventionen framgår att det är detta som är avsikten (s. 544/545 i kommentaren).

Konventionen ålägger inte domstolen någon skyldighet att utreda eller att vidta åtgärder för att materiell rättvisa ska uppnås. I kommentaren till konventionen uttalas att skiljeförfarande inte bara ska tillåtas utan det ska uppmuntras. Skiljeförfarandet har enligt kommentaren flera fördelar; det är konfidentiellt, snabbt och neutralt. Även den omständigheten att en skiljedomare kan vara specialist på den aktuella typen av kulturföremål och att det kan förväntas vara lättare att verkställa en skiljedom, talar enligt kommentaren för ett skiljeförfarande (s. 544/545 i kommentaren).

Även artikel 6 (3) i konventionen talar för att tvistemålen ska hanteras som dispositiva. Artikel 6 föreskriver att innehavaren, i stället för att erhålla ersättning för ett kulturföremål som förts ut olagligt och ska återlämnas, kan komma överens med den återkrävande staten om att behålla äganderätten till föremålet eller om att äganderätten, med eller utan vederlag, överförs till en person som bor i den anmodande staten och som tillhandahåller nödvändiga garantier.

Mot bakgrund av konventionens krav på möjlighet till skiljeförfarande föreslås att tvistemål enligt 7 kap. kulturminneslagen ska utgöra dispositiva tvistemål. En uttrycklig bestämmelse om detta bör tas in i 7 kap.

Av 6 kap. 14 § kulturminneslagen framgår att tvistemålen om återlämnande enligt kapitlet utgör indispositiva tvistemål. Som redogjorts för ovan leder konventionens krav på möjlighet till ett skiljeförfarande att tvistemål enligt 7 kap. ska utgöra dispositiva tvistemål. Det finns i detta sammanhang anledning att överväga om även tvistemålen enligt 6 kap. kulturminneslagen framöver ska utgöra dispositiva tvistemål.

Bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen trädde i kraft den 1 januari 1995 och har således varit gällande i drygt 15 år. Under denna tid har inte någon talan om återlämnande av kulturföremål enligt 6 kap. väckts i domstol.

Direktivet uppställer inget krav på att domstolen ska fullgöra en utredningsskyldighet. Inte heller i övrigt innehåller direktivet bestämmelser som får till följd att tvistemålen enligt 6 kap.

kulturminneslagen måste behandlas som indispositiva tvistemål. I förarbetena till 6 kap. kulturminneslagen uttalas att anspråkets offentlighetsrättsliga grund medför att krav på återlämnande bör hanteras enligt reglerna för indispositiva tvistemål (prop. 1994/95:74 s. 16).

Med hänsyn till att endast stater kan väcka talan om återlämnande enligt 6 kap., kan det ifrågasättas om det finns ett behov av att tvistemålen behandlas som indispositiva, med den utredningsskyldighet det innebär för domstolen. Stater kan nämligen betraktas som starka parter, som får förutsättas ha den kompetens och de resurser som krävs för att föra talan och lägga fram en fullständig utredning, som möjliggör ett materiellt riktigt domslut.

Enligt 6 kap. kulturminneslagen ska även frågan om ersättning till en godtroende innehavare handläggas enligt reglerna för indispositiva tvistemål. Enligt det föreslagna 7 kap. kommer ersättningsfrågan att handläggas som ett dispositivt tvistemål. Oavsett om det rör sig om en tvist enligt 6 eller 7 kap. kulturminneslagen, motsvarar situationen vid ersättningsfrågan den som uppkommer då en person gjort ett godtrosförvärv enligt 2 § godtrosförvärvslagen. Något behov av indispositiva regler har inte ansetts finnas i godtrosförvärvslagen. Det får anses önskvärt att reglerna för jämförbara situationer är de samma så långt möjligt. Mot denna bakgrund föreslås att tvister enligt 6 kap. kulturminneslagen framöver ska utgöra dispositiva tvistemål.

För att tydliggöra vad som gäller föreslås en uttrycklig bestämmelse om att tvistemålen ska vara dispositiva i 6 kap. 14 §. Till följd av att tvistemålen blir dispositiva, ska bestämmelsen i 6 kap. 7 § andra stycket om att ersättningen ska fastställas i målet om återlämnande tas bort. I ett dispositivt tvistemål krävs nämligen att part framställer ett yrkande om ersättning för att frågan ska prövas i målet. En särskild bestämmelse föreslås i såväl 6 kap. 14 § som 7 kap. 8 § med innebörd att ett yrkande om ersättning får framställas utan stämning i en rättegång om återlämnande. Med hänsyn till att rättegången gäller inter-

nationella förhållanden bör, om ett yrkande om ersättning har framställts, frågorna om återlämnande och ersättning avgöras samtidigt. En bestämmelser om detta bör därför införas.

3.5 Anmälan om behörig domstol eller myndighet

Förslag: Den svenska regeringen ska vid Sveriges tillträde till konventionen anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol eller hos behörig kronofogdemyndighet.

Enligt artikel 16 (1) i konventionen ska en konventionsstat vid sitt tillträde till konventionen meddela vilket förfarande som ska iaktas när en begäran om återlämnande framställs i Sverige. Av artikel 16 (2) framgår att konventionsstaten också kan utse behörig domstol eller myndighet.

I betänkandet föreslog utredningen att den svenska regeringen vid Sveriges tillträde till konventionen ska anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol eller – i fråga om stulna kulturföremål – även hos behörig kronofogdemyndighet (betänkandet s. 214 f).

Bakgrunden till att kronofogdemyndigheten endast pekas ut som behörig vad gäller stulna kulturföremål är att utredningen föreslog att tvistemålen om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt skulle hanteras som indispositiva tvistemål. Sådana tvistemål får nämligen inte hanteras inom den summariska processen (se förarbetena till lagen [1990:746] om betalningsföreläggande och handräckning, prop. 1989/90:85 s. 39). Ovan har föreslagits att tvistemål om återlämnande med stöd av konventionen ska utgöra dispositiva tvistemål (avsnitt 3.4). Därmed kan kronofogdemyndigheten anmälas som behörig myndighet utan reservation för vissa typer av tvister.

3.6 Vem ska föra Sveriges talan utomlands?

Förslag: Riksantikvarieämbetet ges en uttrycklig och exklusiv behörighet att föra svenska statens talan i frågor om återlämnande av sådana kulturföremål som avses i 6 och 7 kap. kulturminneslagen om föremålen förts ut ur Sverige olagligt.

När Sverige ska tillträda konventionen bör det stå klart vem som i förekommande fall ska föra Sveriges talan utomlands. När utredningen övervägde frågan (betänkandet s. 233-236), var det aktuellt att ersätta den då gällande verksförordningen (1995:1322) med en myndighetsförordning (se *Från verksförordning till myndighetsförordning*, SOU 2004:23). Utredningen avstod i det läget från att lämna ett förslag i frågan om vem som ska föra Sveriges talan. Sedan utredningen lämnat sitt betänkande har myndighetsförordningen (2007:515) trätt i kraft. Endast förvaltningsmyndigheter under regeringen omfattas av myndighetsförordningen (1 §). Enligt 27 § myndighetsförordningen företräder en myndighet staten vid domstol, inom sitt verksamhetsområde.

Riksantikvarieämbetet ansvarar bl.a. för kulturarvet och ska särskilt verka för ett försvarat och bevarat kulturarv (1 § och 2 § 2 förordning [2007:1184] med instruktion för Riksantikvarieämbetet). Således är Riksantikvarieämbetet behörigt att föra talan i aktuellt slag av process, som syftar till skydd för kulturarvet.

Det skulle dock kunna finnas ytterligare organ som är behöriga att föra talan utomlands. Utredningen förde fram att de organ som prövar frågor om utförseltillstånd enligt 5 kap. kulturminneslagen för det aktuella föremålsslaget kunde ha processbehörighet (betänkandet s. 234). De organ som prövar frågor om utförseltillstånd är Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemars-

udde, Kungl. biblioteket och Stiftelsen Nordiska museet (5 kap. 7 § kulturminneslagen).

Riksarkivets uppgifter, så som de anges i förordning (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet, kan svårligen anses omfatta en talan av det aktuella slaget. På motsvarande sätt kan inte heller den aktuella sortens talan anses falla in under verksamhetsområdet för Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, vars uppgifter i huvudsak beskrivs som att främja konsten, konstitresset och konstvetenskapen (se förordning [2007:1175] med instruktion för Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde). Den omständigheten att Riksarkivet respektive Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde kan pröva frågor om utförelstillstånd för vissa kulturföremål kan inte anses medföra att det faller inom myndighetens verksamhetsområde att i utlandet vidta åtgärder när utförelse skett utan erforderligt tillstånd.

I instruktionen för Kungl. biblioteket (12 § förordning [2008:1421] med instruktion för Kungl. biblioteket) anges särskilt att myndigheten inte har den processbehörighet som 27 § myndighetsförordningen föreskriver, dvs. att Kungl. biblioteket inte är behörigt att i domstol föra statens talan. När det slutligen gäller Stiftelsen Nordiska museet utgör den inte någon myndighet under regeringen, varför myndighetsförordningen över huvud taget inte är tillämplig.

Slutsatsen är således att Riksantikvarieämbetet är det enda av organen som anges i 5 kap. 7 § kulturminneslagen som i dag är behörigt att föra Sveriges talan utomlands vad gäller en begäran att få tillbaka ett kulturföremål som hänför sig till kulturarvet och som olagligt förts ut ur landet.

Det kan övervägas om de övriga organen som anges i 5 kap. 7 § kulturminneslagen bör ges möjlighet att föra Sveriges talan utomlands. En fördel med en sådan ordning skulle vara att den instans som för Sveriges talan har särskilda kunskaper om det aktuella slaget av kulturföremål. Utredningen påtalade dock (betänkandet s. 236) att ett snabbt agerande från statens sida ofta krävs för att det ska finnas en reell möjlighet att få tillbaka ett

kulturföremål. Om föremålets art ska styra vilket organ som ska agera kan det leda till onödig tidsutdräkt medan rätt instans fastställs, särskilt om ett föremål befinner sig på gränsen mellan två olika ansvarsområden.

Även det system som avses i direktivet bygger på att svenska staten kan föra talan i en annan EES-stat om återlämnande av ett kulturföremål som utan tillstånd förts ut ur Sverige. Emellertid har Sverige ännu aldrig väckt någon talan med stöd av direktivet utomlands. Inte heller har någon annan EES-stat hittills väckt talan om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen i Sverige. Det kan antas att tillfällena för Sverige att väcka talan om återlämnande i en konventionsstat kommer att vara relativt få. Att fördela uppgiften på flera olika organ innebär då också att det blir svårare för organen att samla på sig erfarenheter som kan utnyttjas i framtida processer.

De omständigheterna att talan måste väckas skyndsamt samt att endast ett fåtal processer lär bli aktuella talar alltså för att anförtro *ett* organ uppgiften att föra statens talan i utlandet. Med sitt breda ansvarsområde, frågor om kulturmiljön och kulturarvet, torde Riksantikvarieämbetet vara väl lämpat för uppgiften att föra statens talan i de aktuella frågorna. I sitt remissyttrande ställde sig Riksantikvarieämbetet positivt till att föra statens talan. Sedan myndighetsförordningen trädde i kraft har Riksantikvarieämbetet, som nämnts, också rent faktiskt denna befogenhet vad gäller talan i en annan EES-stat med åberopande av direktivet. Trots detta finns det ett värde i att ha en särskild reglering som klart pekar ut vem som ska agera för svenska statens räkning.

Därför föreslås en bestämmelse i en ny 35 b § i kulturminnesförordningen att statens talan i frågor om återlämnande av sådana kulturföremål som avses i 6 och 7 kap. kulturminneslagen och som olagligt förts ut ur landet förs av Riksantikvarieämbetet. En sådan bestämmelse innebär att Riksantikvarieämbetets behörighet i dessa frågor blir exklusiv, dvs. att ingen annan myndighet kan föra Sveriges talan i de aktuella frågorna. En bestämmelse i lag eller annan förordning gäller nämligen före

bestämmelserna i myndighetsförordningen (1 § andra stycket myndighetsförordningen). Att Riksantikvarieämbetet ges behörighet att föra statens talan om återlämnande av de aktuella kulturföremålen innebär en behörighet att företräda staten såväl i domstol som i ett skiljeförfarande.

Den föreslagna bestämmelsen hindrar inte att en privatperson eller annan ägare för egen räkning kan väcka talan i utlandet om återlämnande av ett stulet kulturföremål.

3.7 Ett exempel på de föreslagna reglernas tillämpning

Utredningen lämnade i sitt betänkande ett exempel på reglernas tillämpning, som förtjänar att upprepas här (betänkandet s. 230):

Ett kulturföremål stjäls av X från ett museum i Kina. X smugglar föremålet, som inte får föras ut ur Kina¹¹, till Sverige. I Sverige köper Y föremålet. Y var i god tro beträffande att föremålet var stulet och utsmugglat. Den kinesiska staten väcker vid svensk domstol talan mot Y med yrkande om att föremålet ska återlämnas till Kina. Talan prövas enligt reglerna i 7¹² kap. kulturminneslagen. Domstolen beslutar att föremålet ska återlämnas till Kina. Eftersom Y var i god tro har han rätt till ersättning när föremålet återlämnas.¹³ Frågan om äganderätten prövas inte i målet. Sedan föremålet återlämnats till Kina, kan frågan om äganderätten till föremålet prövas i Kina enligt de regler som där konstateras vara tillämpliga. Vad svensk rätt föreskriver i denna del saknar därvid betydelse.

¹¹ Det är de kinesiska utförselreglerna som är anledningen till att föremålet inte får föras ut ur Kina.

¹² I utredningens exempel angavs, till följd av det förslag som lämnades, att talan skulle prövas enligt 6 kap. kulturminneslagen med de föreslagna ändringarna.

¹³ I denna promemoria föreslås att tvistemålen enligt 7 kap. kulturminneslagen ska utgöra dispositiva tvistemål (utredningen föreslog däremot att tvistemålen skulle vara indispositiva). Y måste därför i processen yrka ersättning för att domstolen ska ta upp frågan i målet.

Frågan om äganderätten skulle emellertid kunna bli föremål för svensk domstols prövning om en talan framställs på civilrättsliga grunder. En sådan situation kan uppkomma om Y väcker talan mot X om hävning av köpet och återfående av köpeskillingen på grund av rättsligt fel (dvs. att X inte hade rätt att förfoga över föremålet). En sådan talan skulle med all sannolikhet prövas enligt svensk rätt.

4 Återlämnande av stulna kulturföremål

I detta avsnitt behandlas förslaget till författningsändring med anledning av konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål. Liksom utredningen fann i betänkandet uppfyller svensk lagstiftning redan huvuddelen av konventionens krav såvitt gäller stulna kulturföremål. Vad som emellertid behöver införas i svensk lagstiftning är de längre tidsfrister för återkrav och lösen av stulna kulturföremål som anges i konventionen. Vidare bör det förtydligas vilka omständigheter som kan vara av särskild betydelse vid bedömningen av om förvärvaren av ett stulet kulturföremål var i god tro. Nedan behandlas förslaget till 8 kap. kulturminneslagen.

4.1 Tidsfrister för att kräva tillbaka ett stulet kulturföremål eller för att återfå det mot lösen

Förslag: Utökade tidsfrister för återkrav och lösen av föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen som begreppet har i 7 kap. kulturminneslagen och som stulits utomlands i en konventionsstat införs i ett nytt 8 kap. i lagen.

Utredningen föreslog en ny bestämmelse i godtrosvärvslagen, med innebörd att tidsfristerna om sex månader för återkrav och

lösen enligt 3 och 5 §§ ska förlängas till tre år i fråga om föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde (betänkandet s. 179). Konventionen kräver frister i dessa hänseenden om tre år, men kravet är begränsat till de föremål som utgör kulturföremål i konventionens mening.

I förarbetena till 4 § godtrosförvärvslagen, som behandlar hävd, diskuterades en särreglering för värdefull eller unik egendom, såsom föremål som omfattas av kulturminneslagen eller konst och egendom med ett bestående högt affektionsvärde. Några remissinstanser hade framfört argumentet att tio års hävdetid för sådan egendom inte var tillräcklig. Emellertid ansågs det stöta på stora svårigheter att på ett rimligt sätt definiera den egendom som skulle omfattas av en längre hävdetid alternativt helt undantas från regeln om hävd. Det uttalades även att det är nödvändigt att regeln är klar och lättillämpad (prop. 2002/03:17 s. 25).

Ett flertal remissinstanser har framfört kritik mot utredningens definition ”föremål med särskilt betydande kulturellt värde”. Hovrätten för Nedre Norrland anför att uttrycket inte är klart avgränsat och påtalar även att konventionens tidsfrist uppenbarligen valts just med tanke på att det rör sig om internationella krav. Hovrätten anser att det inte finns bärande skäl för att förlänga tidsfristen för återkrav i större omfattning än vad konventionen kräver. Malmö tingsrätt avstyrker utredningens förslag om en generellt utvidgad tillämpning och anser inte att det finns tillräckliga skäl att förlänga fristerna avseende andra föremål av kulturellt intresse än sådana som omfattas av konventionen. Tingsrätten anför vidare att en sådan utvidgning som utredningen föreslår skulle skapa stora tillämpningsproblem. Kammarrätten i Jönköping framhåller att reglerna i godtrosförvärvslagen om återkrav och lösen innebär en inskränkning i godtroende förvärvares rätt till viss egendom och måste därför vara klara och lättillämpade. Kammarrätten anser att den av utredningen föreslagna lösningen att knyta tidsfristen till föremål med ett ”särskilt betydande kulturellt värde” inte är klar och tydlig.

Det är av stor vikt att reglerna om godtrofövärv är klara och tydliga. Utredningens förslag med uttrycket ”föremål med särskilt betydande kulturellt värde” kan inte sägas uppfylla kraven på tydlighet. Vidare bör konventionens regler förbehållas internationella förhållanden, vilket även några remissinstanser påtalat. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att regeringen i förarbetena till godtrofövärvslagen uttalat sig mot att införa särregler för någon egendomstyp (prop. 2002/03:17 s. 25). Av kommentaren till konventionen framgår att bakgrunden till att man valt just tre år som frist är att den tiden kan vara nödvändig för att sökanden – med hänsyn till att föremålet finns i utlandet – ska kunna ta fram bevismaterialet (s. 508/509). Således är orsaken till fristens längd svårigheterna att från utlandet ta till vara sin rätt, dvs. att det är fråga om internationella förhållanden.

Konventionen täcker ett något större område än direktivet, genom att den omfattar även stulna kulturföremål. För att Sverige ska kunna tillträda konventionen måste därför regleringen om godtrofövärv täcka kulturföremål i den betydelse uttrycket har i 7 kap. kulturminneslagen och som stulits utomlands i en stat som är konventionsstat, dvs. även i en EES-stat som är konventionsstat (jfr avsnitt 1.2.3).

Utredningen föreslog att bestämmelsen om längre tidsfrister ska föras in i en ny 9 § i godtrofövärvslagen. Eftersom den lagen ugör en generell lagstiftning utan specialbestämmelser för vissa egendomslag (jfr 2 § andra stycket), lämpar den sig dock mindre väl för en bestämmelse som den nu aktuella. Bestämmelsen föreslås därför i stället tas in i kulturminneslagen.

Kulturminneslagen är en i huvudsak offentligrättslig reglering. En naturlig plats för bestämmelsen saknas i lagen i dess nuvarande utformning och i det föreslagna 7 kap. De kapitel (6 och 7 kap.) som gäller återlämnande av kulturföremål handlar om kulturföremål som förts ut i strid med offentligrättsliga utförelse regler, till skillnad från kulturföremål som stulits. På samma sätt som konventionen har två olika avdelningar och regelsystem för dessa två situationer, är det lämpligt att reglerna hålls åtskilda även i svensk lagstiftning. Ett nytt 8 kap. föreslås

därför för de regler som bör införas i Sverige för att uppfylla konventionens krav såvitt gäller stulna kulturföremål. I detta kapitel införs utökade tidsfrister för återkrav och lösen av föremål som utgör kulturföremål enligt definitionen som begreppet har i 7 kap. kulturminneslagen och som stulits utomlands i en konventionsstat.

4.2 Omständigheter av särskild betydelse vid bedömningen av om förvärvaren var i god tro

Förslag: Vid bedömningen av om en förvärvare av ett kulturföremål var i god tro kan särskilt beaktas parternas egenskaper, vilket pris som har betalats, om förvärvaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål eller annan relevant dokumentation samt om förvärvaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit sådana åtgärder som en aktsam och omsorgsfull person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

Utredningen konstaterade att förutom den ändring av tidsfristerna som behandlats ovan i avsnitt 4.1, är godtroshänslagens bestämmelser tillräckliga för att uppfylla konventionens krav (betänkandet s. 174-189).

I konventionens artikel 4 (4) anges att vid bedömningen av om innehavaren iakttagit vederbörlig omsorg ska avseende fästas vid alla omständigheter vid förvärvet, däribland parternas egenskaper, det pris som har betalats, om innehavaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål, som han rimligen kunde få tillgång till, och annan relevant dokumentation, som han rimligen kunde inhämta, samt om innehavaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit andra sådana åtgärder som en förnuftig person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

Ett exempel på register över stulna kulturföremål är Interpols register över stulna konstverk, *The stolen work of arts database*. Interpol ger också ut en CD-rom, *The stolen work of arts CD-ROM*, som tagits fram särskilt med anledning av bestämmelsen i artikel 4 (4) konventionen för att utgöra ett verktyg för att förhindra handel med stulna konstföremål.

Liksom utredningen påtalade (betänkandet s. 189) rymms kriterierna i artikel 4(4), som varken är uttömmande eller avgörande, i den prövning som ska göras enligt 2 § andra stycket godtrosförvärvslagen. I nyss nämnda bestämmelse sägs nämligen bl.a. att hänsyn ska tas till om omständigheterna i övrigt var sådana att förvärvaren inte borde ha misstänkt att överlåtaren saknade rätt att förfoga över egendomen. Emellertid är kulturföremål en egendomstyp som är relativt speciell. Mot den bakgrunden är det lämpligt, för att underlätta rättstillämpningen och öka förutsebarheten, att i en bestämmelse peka på sådana omständigheter som kan ha särskild betydelse för bedömningen av om förvärvaren var i god tro. En sådan bestämmelse föreslås därför i 8 kap. kulturminneslagen.

5 Övriga frågor

5.1 Definition av begreppet kulturföremål

Förslag: De kulturföremål som omfattas av 7 kap. kulturminneslagen definieras som sådana föremål som är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som tillhör någon av de kategorier som anges i bilaga B till lagen.

I konventionen definieras kulturföremål som sådana föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som tas upp i bilagan till konventionen (artikel 2).

Utredningen föreslog att konventionens definition skulle införas med det tillägget att föremålet *i den stat som det förts ut ifrån* skulle ha den i konventionens artikel 2 angivna betydelsen (betänkandet s. 38). Orsaken synes vara att direktivet utgår från vilken syn som finns på föremålet i den stat som föremålet olagligt förts ut ifrån och utredningen föreslog att konventionsbestämmelserna skulle tas in i 6 kap. kulturminneslagen. Eftersom konventionsbestämmelserna i denna promemoria föreslås införas i ett eget kapitel, saknas anledning att i nu aktuellt hänseende avvika från konventionens definition av begreppet kulturföremål.

Den definition av kulturföremål som används i konventionen utgår bl.a. från begreppet ”religiösa eller profana” (världsliga) skäl. Det är emellertid svårt att se att det skulle finnas skäl som inte är antingen religiösa eller profana. Mot den bakgrunden bör inte författningstexten tyngas med begreppet ”religiösa eller profana” skäl.

5.2 ”Olagligt förts bort” eller ”olagligt förts ut”?

Förslag: I 6 kap. 3 § och 7 kap. 3 § anges att begreppen ”olagligt förts bort” respektive ”olagligt förts ut” är specifika för respektive kapitel.

I 6 kap. kulturminneslagen används begreppet ”olagligt förts bort” om att ett föremål förts från en stats territorium i strid med statens regler till skydd för nationella skatter (jfr 6 kap. 3 §). Det skulle vara önskvärt att använda sig av samma begrepp i 6 och 7 kap.

Konventionen tar emellertid sikte på situationen att ett föremål förts ut från en konventionsstat i strid med den statens lagstiftning gällande utförelse av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv (artikel 1 b). Lagtexten bör därför knyta an till begreppet utförelse, varför begreppet ”olagligt förts ut” bör väljas. Frågan är då om bestämmelserna i 6 kap. bör ändras, så att begreppet ”olagligt förts ut” används även där. Eftersom bestämmelserna i 6 kap. grundar sig på direktivets regler, bör emellertid direktivets begrepp användas. I den svenska lydelsen av direktivet används begreppet ”olagligen förts bort” (artikel 1.2). Slutsatsen blir att olika begrepp får användas i de olika kapitlen. Detta bör tydliggöras i 3 § i respektive kapitel.

5.3 Hänvisningen till Romfördraget ersätts av en hänvisning till Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

Förslag: Hänvisningen i 6 kap. 2 § kulturminneslagen till artikel 36 i Romfördraget ersätts med en hänvisning till artikel 36 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

I 6 kap. 2 § kulturminneslagen finns en hänvisning till artikel 36 i Romfördraget. Hänvisningen har sin grund i artikel 1.1 i direktivet, som hänvisar till ”artikel 36 i fördraget”.

Romfördraget är EG-fördraget i dess ursprungliga form. EG-fördraget har ändrats flera gånger, t.ex. genom Maastricht-fördraget och Amsterdamfördraget. Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt ersatte EG-fördraget den 1 december 2009, då Lissabonfördraget trädde i kraft. Den bestämmelse som återfanns i artikel 36 i EG-fördraget vid direktivets tillkomst, återfinns i dag i artikel 36 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Med hänsyn till den utveckling som skett inom EU och de ändringar som under åren skett i fördragen, är det lämpligt att hänvisa till bestämmelsen där den återfinns i dag. Hänvisningen till Romfördraget i 6 kap. 2 § kulturminneslagen föreslås därför ersättas av en hänvisning till Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

5.4 Tidsfristerna för att väcka talan om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen ändras inte

Bedömning: Tidsfristerna för att väcka talan om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen bör inte ändras.

Konventionens tidsfrist för att väcka talan om återlämnande av ett kulturföremål som förts ut olagligt är tre år från det att den återkrävande staten fått kännedom om var föremålet finns. Enligt direktivet är motsvarande tidsfrist ett år. Utredningen föreslog att den tidsfrist som gäller för EES-stater att väcka talan enligt 6 kap. kulturminneslagen skulle ändras från ett till tre år. Vidare föreslog utredningen att den yttersta fristen för en EES-stat att väcka talan om återlämnandeskulle utökas till 50 år från det att föremålet fördes ut olagligt (betänkandet s. 203 f). Detta motsvarar den yttersta fristen enligt konventionen.

Utredningen hade som utgångspunkt att reglera både direktivs- och konventionsbestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen. Med den utgångspunkten är det naturligt att försöka harmonisera reglerna så långt möjligt. Ovan har dock föreslagits att konventionsbestämmelserna om återlämnande av kulturföremål som förts ut olagligt regleras i ett eget 7 kap. i kulturminneslagen. Som nämnts ovan (avsnitt 1.2.3) gäller de direktivsstyrda reglerna i stället för konventionens regler för en EES-stat som också är konventionsstat, när konventionen och direktivet omfattar samma frågor. Detta talar mot att låta konventionens regler leda till ändringar i 6 kap. kulturminneslagen, eftersom Europeiska unionens inställning har varit att direktivets regler ska tillämpas i stället för konventionens regler. Något formellt hinder för att tillämpa mer generösa bestämmelser än dem som anges i direktivet finns dock inte.

Utredningen har inte redovisat att det finns ett faktiskt behov av längre tidsfrister för EES-staterna. Frågan om en översyn av direktivet på EU-nivå är för närvarande aktuell. Mot den bakgrunden föreslås i nuläget inte några ändringar avseende tidsfristerna i 6 kap. kulturminneslagen.

5.5 Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga

Förslag: Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga domstolars och myndigheters beslut begränsas till att avse beslut enligt 1-5 kap. kulturminneslagen.

I 1 kap. 2 § kulturminneslagen ges Riksantikvarieämbetet rätt att överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt lagen. Syftet är att Riksantikvarieämbetet på detta vis ska kunna fullgöra sin uppgift att ha överinseende över kulturminnesvården i landet (prop. 1987/88:104 s. 33).

Som central myndighet enligt 6 kap. kulturminneslagen ska Riksantikvarieämbetet bl.a., efter ansökan från en EES-stat, söka efter närmare angivna kulturföremål och identifiera den som innehar kulturföremålet (35 § 1 kulturminnesförordningen). Det skulle vara främmande att Riksantikvarieämbetet först skulle söka efter ett kulturföremål på en EES-stats begäran och därefter överklaga ett för EES-staten förmånligt beslut om återförande som allmän domstol meddelat och därmed bli EES-statens motpart. Det skulle nämligen innebära att Riksantikvarieämbetet först agerar till fördel för den ansökande staten och sedan överklagar domstolens dom och därmed agerar till den ansökande statens nackdel.

En annan uppgift för den centrala myndigheten är att den ska vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra handlingar som syftar till att undvika ett återlämnande (35 § 5 kulturminnesförordningen). Denna uppgift synes svårigen kunna förenas med att ämbetet överklagar allmän domstols dom om återlämnande. Det kan heller inte anses finnas något allmänt intresse för Riksantikvarieämbetet att bevaka i frågan om ett föremål ska återbördas till den stat som det olagligt förts ut ifrån, särskilt med tanke på att konventionen inte avses gälla för förfluten tid, dvs. att det inte kan röra sig om föremål som funnits i Sverige under lång tid och blivit en del av svenskt kulturarv. Frågan om Riksantikvarieämbetets möjlighet att

överklaga beslut berördes inte i förarbetena när 6 kap. kulturminneslagen infördes. Att Riksantikvarieämbetet som en konsekvens av att det nya kapitlet infördes också fick möjlighet att överklaga beslut enligt 6 kap. torde vara resultatet av ett förbiseende.

Mot denna bakgrund framstår det inte som lämpligt att Riksantikvarieämbetet ges möjlighet att överklaga domstols beslut om återlämnande av kulturföremål till den konventionsstat de olagligen förts ut från. I stället föreslås att behörigheten i 1 kap. 2 § kulturminneslagen inskränks så att Riksantikvarieämbetets möjlighet att överklaga domstolars och myndigheters beslut begränsas till att avse beslut enligt 1-5 kap. kulturminneslagen. Att överklagandemöjligheten begränsas på detta sätt bedöms sakna praktisk betydelse.

6 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

6.1 Ikraftträdande

Förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Detta ska ske när konventionen träder i kraft för Sverige.

Konventionen träder i kraft den första dagen i sju månader efter den dag Sverige deponerat sitt ratifikationsinstrument (jfr artikel 12 i konventionen). I och med att konventionen träder i kraft för svensk del följer en skyldighet att tillämpa de regler som införlivar konventionens bestämmelser. De föreslagna lagändringarna bör därför träda i kraft den dag konventionen träder i kraft för Sverige, liksom utredningen föreslog (betänkandet s. 237).

6.2 Övergångsbestämmelser

Förslag: Övergångsbestämmelser till ändringen i kulturminneslagen ska införas på så sätt att bestämmelsen i 8 kap. 3 § inte ska tillämpas i fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet.

Enligt artikel 10 (1) i konventionen blir bestämmelserna avseende stulna kulturföremål tillämpliga först då konventionen trätt i kraft i den stat i vilken återlämnande begärs. Den nya bestämmelsen 8 kap. 3 § kulturminneslagen ska alltså inte ges retroaktiv verkan. De överväganden utredningen gjorde i detta avseende – men då i förhållande till den föreslagna 9 § i godtrosoförvärvslagen – är väl grundade (betänkandet s. 237 ff).

Bestämmelsen i 6 kap. om att tvistemålen om återlämnande ska utgöra dispositiva tvistemål bör träda i kraft utan övergångsbestämmelser. På det viset blir det inte under någon tidsperiod en skillnad i hur tvister om återlämnande enligt 6 respektive 7 kap. hanteras processuellt.

Det finns inte heller behov av övergångsbestämmelser till ändringen i kulturminnesförordningen.

7 Konsekvenser av förslagen

Bedömning: Förslagen medför inga nämnvärda konsekvenser i de avseenden som anges i kommittéförordningen (1998:1474) eller för miljön.

Utredningen bedömde att dess förslag endast skulle få små ekonomiska konsekvenser i de hänseenden som 14 § kommittéförordningen anger (betänkandet s. 241). Även om förslaget i denna promemoria skiljer sig från utredningens i vissa avseenden, är huvuddragen i förslagen och de huvudsakliga konsekvenserna av dem desamma. Även promemorians bedömning är alltså att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen är marginella och att de ryms inom berörda anslag.

Till följd av Sveriges tillträde till konventionen kommer en ny måltyp att tillkomma i allmän domstol genom att konventionsstater utanför EES får möjlighet att väcka talan direkt vid svensk domstol. Sedan 1995 finns en möjlighet för EES-stater att väcka talan om återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen. Under de nästan 15 år som denna möjlighet hittills funnits har ingen EES-stat väckt talan i Sverige om återlämnande. Inte heller har Sverige i utlandet väckt en sådan talan. Mot den bakgrunden förefaller det sannolikt att antalet mål enligt 7 kap. kommer att bli begränsat.

Emellertid kan antas att målen blir fler än enligt 6 kap., eftersom ett föremåls värde saknar betydelse för vad som utgör kulturföremål enligt 7 kap. De värdegränser som gäller för

kulturföremål enligt 6 kap. framgår av nuvarande bilaga till kulturminneslagen. Arbetsbelastningen och kostnaderna för det allmänna bedöms dock öka endast marginellt. Detta bör kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Även för kronofogdemyndigheterna förutses endast ett fåtal ärenden och marginellt ökade kostnader, vilket också bör kunna hanteras inom de befintliga ekonomiska ramarna.

Riksantikvarieämbetet ges i förslaget en exklusiv behörighet att föra svenska statens talan om återlämnande av kulturföremål utomlands. I sitt remissvar på utredningens betänkande anförde Riksantikvarieämbetet att det krävs särskild kompetens för att föra talan om återlämnande i utlandet. Enligt Riksantikvarieämbetet torde det regelmässigt behöva anlitas personer med kunskap om rättssystemet i den aktuella staten och processerna blir därmed kostsamma. Riksantikvarieämbetet ansåg därför att myndigheten skulle behöva tillföras utökade anslag.

Riksantikvarieämbetet har redan i dag behörighet att föra Sveriges talan utomlands vad gäller återlämnande av kulturföremål i direktivets mening. Som nämnts ovan har någon sådan talan aldrig förts för Sveriges räkning. Visserligen behöver Riksantikvarieämbetet med största sannolikhet anlita utomstående juridisk kompetens vid en talan i utlandet. Eftersom det troligen blir aktuellt att väcka talan endast vid ett fåtal tillfällen, bör emellertid kostnaderna kunna hanteras inom ramen för befintliga anslag.

Beträffande stulna kulturföremål i den mening begreppet har i 6 respektive 7 kap. kulturminneslagen, föreslås i promemorian förlängda tidsfrister för den bestulne att från förvärvare i god tro kräva tillbaka föremål eller lösa ut föremål som förvärvaren erhållit äganderätt till genom hävd. Förslaget väntas inte leda till några beaktansvärda kostnadsökningar för allmän domstol, med hänsyn till det ringa antal mål som kan förväntas bli resultatet.

Vilka konsekvenser förslaget kan tänkas ha för brottsligheten är – liksom också utredningen påtalade – svårt att uttala sig om. Promemorian har inget att tillägga utöver vad utredningen uttalade i detta avseende (betänkandet s. 242):

”Det förekommer uppgifter om att den olagliga handeln med kulturföremål ökar och tenderar att bli allt grövre. Som en konsekvens härav kan också den olagliga införseln av kulturföremål till Sverige tänkas öka och kräva fler insatser av polis och tull. Å andra sidan är det också tänkbart att det förhållandet att Sverige ansluter sig till 1995 års Unidroitkonvention kan bidra till att handeln med olagligt åtkomna kulturföremål minskar något i Sverige. Anslutningen till konventionen torde innebära att incitamenten ökar för att beivra brott avseende kulturföremål. Ett stort problem som genomsyrar denna typ av brottslighet är emellertid att risken för upptäckt är liten och att få kulturföremål som åtkommit olagligt kan spåras eller påträffas. I de fall stulna eller olagligt utförda kulturföremål påträffas i Sverige kan utredningens förslag underlätta för ägare och ursprungsstater att få föremålen återlämnade.

Ett brottsförebyggande arbete avseende den mer eller mindre organiserade olagliga handeln med kulturföremål bedrivs för närvarande på flera olika plan, bl.a. inom EU, Interpol och nationellt genom Rikskriminalen och Brottsförebyggande rådet. Ett internationellt samarbete mellan de stater som omfattas av 1995 års Unidroitkonvention och de förslag om anpassning av svensk lagstiftning till konventionens bestämmelser som utredningen nu lämnar kan bidra till att underlätta detta brottsförebyggande arbete”.

Förslagen i denna promemoria bedöms inte ha några konsekvenser för små eller medelstora företags villkor eller någon påverkan på miljön. Inte heller i övrigt torde förslagen leda till några nämnvärda konsekvenser i de hänseenden som anges i kommittéförordningen.

8 Författningskommentar

I det nya 7 kap. i kulturminneslagen föreslås ett flertal bestämmelser som inte särskilt kommenterats i denna promemoria. Som nämndes i förordet kommenteras i princip endast de frågor där avsteg görs från vad utredningen föreslog i betänkandet. Flera bestämmelser i 7 kap. som är okommenterade har sin motsvarighet i 6 kap. Nedan anges särskilt vilka bestämmelser som utformats med en bestämmelse i 6 kap. som förebild.

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

1 kap. 2 §

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 5.5. Den innebär att Riksantikvarieämbetets nuvarande befogenhet att överklaga beslut av domstol eller annan myndighet begränsas så att Riksantikvarieämbetet inte längre har möjlighet att överklaga beslut enligt 6 kap.

Riksantikvarieämbetet får heller inte befogenhet att överklaga beslut enligt de föreslagna 7 och 8 kap.

6 kap. 2 §

Ändringen i första stycket behandlas i avsnitt 5.3 och innebär att hänvisningen till gemenskapsrätten aktualiseras.

Ändringen i andra stycket är en följd av att den nuvarande bilagan i stället benämns bilaga A.

6 kap. 3 §

För tydlighetens skull anges att definitionen av vad som menas med att ett kulturföremål har förts bort är specifik för 6 kap. Motsvarande förtydligande föreslås i 7 kap. 3 § vid definitionen på vad som menas med att ett kulturföremål olagligt förts ut.

Paragrafens innehåll föreslås också göras mer lättillgängligt genom användandet av två punkter, på motsvarande sätt som föreslås i 7 kap. 3 §.

6 kap. 7 §

Bodelning har lagts till bland övriga fång i bestämmelsen i syfte att få en bättre överensstämmelse med direktivet (jfr betänkandet s. 210).

6 kap. 14 §

Ändringen i bestämmelsens första stycke har behandlats i avsnitt 3.4 och innebär att tvister enligt kapitlet inte längre ska utgöra indispositiva tvistemål, utan dispositiva.

Av bestämmelsens fjärde stycke framgår att i målet kan en innehavare yrka ersättning utan att behöva ansöka om stämning.

Innebörden av bestämmelsens femte stycke är att deldom inte får meddelas. En innehavare som inte yrkat ersättning i ett mål om återlämnande som domstol dömt i, är oförhindrad att ge in en stämningsansökan och yrka ersättning. Bestämmelsen i femte stycket utgör inte hinder för domstolen att pröva en sådan talan.

Detta kommer till uttryck genom formuleringen ”i samma rättegång”.

7 kap. 1 §

Bestämmelsens första stycke innehåller huvudregeln om att ett kulturföremål som förts ut olagligt ur en stat som tillträtt konventionen, men inte tillhör EES-området, ska återlämnas på den återkrävande statens begäran. Återlämnande ska dock bara ske om den olagliga utförseln skett efter den dag konventionen trätt i kraft i Sverige.

Andra stycket anger ett undantag från huvudregeln. Undantaget tillämpas oavsett vem det är som för ut föremålet ur landet.

I tredje stycket finns ett undantag från undantaget. Tredje stycket innebär att huvudregeln i första stycket trots allt gäller om kulturföremålet tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och den återkrävande statens talan syftar till att föremålet ska lämnas tillbaka till den stammen eller ursprungsbefolkningen.

7 kap. 2 §

I bestämmelsen anges vad som utgör ett kulturföremål i kapitlets mening. Föremålet ska dels vara av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen, dels tillhöra någon av de kategorier som anges i bilaga B till kulturminneslagen.

7 kap. 3 §

Bestämmelsen innehåller en definition på vad som i kapitlet menas med att ett kulturföremål förts ut olagligt. Föremålet ska ha förts ut i strid med en stats regler om utförsel av kulturföremål som har till syfte att skydda statens kulturarv. Det

innebär att t.ex. överträdelser av ett lands generella tullregler inte träffas av definitionen.

7 kap. 4 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 4 § som förebild.

Av första stycket framgår att en talan om återlämnande endast kan väckas av en stat. Talan ska riktas mot den som fysiskt innehar föremålet.

Utöver vad som föreskrivs i 42 kap. 2 § rättegångsbalken om stämningsansökan ska i mål om återlämnande gälla bestämmelsen i andra stycket. Om de angivna handlingarna inte bifogats stämningsansökan ska ansökningsen inte tas upp till prövning. Om käranden inte följer ett föreläggande ska alltså stämningsansökan avvisas.

Om den återkrävande staten väckt talan mot någon som innehar föremålet för annans räkning, ska domstolen enligt tredje stycket underrätta den för vars räkning svaranden innehar föremålet. Detta förutsätter att domstolen får uppgift om för vems räkning föremålet innehas. Den som på detta sätt underrättas torde ha rätt att som intervenient delta i rättegången (se rättegångsbalken 14 kap. 10-12 §§).

7 kap. 5 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 5 § som förebild.

Enligt bestämmelsen kan den återkrävande staten ansöka om säkerhetsåtgärd beträffande föremålet. Därvid ska reglerna om kvarstad på viss egendom i 15 kap. 2 § rättegångsbalken och vissa andra bestämmelser i samma kapitel tillämpas. Det medför bl.a. att den återkrävande staten kan ansöka om säkerhetsåtgärd innan talan väckts.

7 kap. 6 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 6 § som förebild. Tidsfristerna följer dock konventionens. Talan får inte väckas senare än 50 år från det att föremålet fördes ut olagligt. För föremål som förts ut lagligt med villkor om att föremålet ska återlämnas, räknas fristen från den tidpunkt då föremålet enligt tillståndet skulle ha förts tillbaka (jfr 7 kap. 3 §).

Om utförelsen inte längre är olaglig när talan väcks – t.ex. därför att den stat som föremålet förts ut ifrån ändrat sina utförelse regler – ska talan ogillas.

7 kap. 7 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 7 § första stycket som förebild och behandlas i avsnitt 3.3.

För att ersättning ska kunna utgå krävs att innehavaren visat vederbörlig omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts från den återkrävande staten. Bevisbördan torde vila på innehavaren.

Till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. 7 § har även den som innehar kulturföremålet för *annans* räkning rätt till ersättning. Eftersom mål enligt 7 kap. ska handläggas som dispositiva tvistemål (se avsnitt 3.4), måste innehavaren själv framställa ett yrkande om ersättning i domstolen.

7 kap. 8 §

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 3.4 och anger att tvistemål enligt kapitlet utgör dispositiva tvistemål.

Av bestämmelsens andra stycke framgår att i målet kan en innehavare yrka ersättning utan att behöva ansöka om stämning.

Innebörden av bestämmelsens tredje stycke är att deldom inte får meddelas. En innehavare som inte yrkat ersättning i ett mål om återlämnande som domstol dömt i, är oförhindrad att ge in en stämningsansökan och yrka ersättning. Bestämmelsen i tredje

stycket utgör inte hinder för domstolen att pröva en sådan talan. Detta kommer till uttryck genom formuleringen ”i samma rättegång”.

7 kap. 9 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 15 § som förebild.

Att bestämmelserna om rättegångskostnaderna i 18 kap. rättegångsbalken gäller i mål om återlämnande betyder i princip att den part som förlorar målet betalar rättegångskostnaderna. Detta gäller dock inte om den återkrävande statens motpart inte insett eller bort inse att föremålet förts ut olagligt. I så fall ska den återkrävande staten svara för rättegångskostnaderna vid tingsrätten. Detsamma gäller i högre instans om den återkrävande staten överklagat den lägre instansens avgörande. Hänvisningen till 18 kap. 6 § rättegångsbalken innebär att den part som genom vårdslöshet eller försummelse vållat motparten kostnader alltid ska ersätta de kostnaderna.

7 kap. 10 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 16 § som förebild.

Paragrafen innebär att en innehavare som förlorar ett mål om återlämnande inte behöver svara för kostnaderna för verkställighet av domen.

7 kap. 11 §

Bestämmelsen har utformats med 6 kap. 17 § som förebild.

Paragrafen föreskriver att äganderätten till föremål som återlämnats ska bedömas enligt den återkrävande statens lag.

8 kap. 1 §

Bestämmelsen anger att godtrosförvärvslagen – med de avvikelser som anges i 2 och 3 §§ – gäller för sådana föremål som

utgör kulturföremål i den mening begreppet har i 7 kap. kulturminneslagen och som har stulits *utomlands* i en konventionsstat. Föremålet ska alltså uppfylla de krav som anges i 7 kap. 2 § kulturminneslagen, nämligen dels vara av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen, dels tillhöra någon av de kategorier som anges i bilaga B till kulturminneslagen. Dessutom ska föremålet ha stulits i en annan konventionsstat än Sverige. Även stölder i en EES-stat som är konventionsstat omfattas av bestämmelsen, jfr avsnitt 1.2.3.

8 kap. 2 §

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.2 och har tillkommit mot bakgrund av artikel 4 (4) i konventionen.

Paragrafen innehåller en exemplifiering av omständigheter som kan ha särskild betydelse vid bedömningen enligt 2 § andra stycket godtrosvärvslagen av om förvärvaren var i god tro. De omständigheter som anges är inte avgörande, utan det är en helhetsbedömning som får göras.

Med en parts egenskaper avses t.ex. om han eller hon är näringsidkare eller konsument. Vidare har det betydelse om det är en person som har kunskaper om konst eller är van att handla med konst, eller om det rör sig om en lekman. Den som är näringsidkare eller annars särskilt kunnig kan generellt sägas förväntas göra en mer omfattande kontroll av register och dokumentation än den köpare som är lekman. En konsthandlare kan t.ex. ofta få tillgång till mer dokumentation och fler register än en lekman.

8 kap. 3 §

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.1 och föreskriver tidsfrister om tre år i stället för de frister om sex månader som anges i 3 och 5 §§ godtrosvärvslagen för att kräva tillbaka egendom.

Bilaga A

Bilagan benämns bilaga A, för att särskilja den från den nya bilaga B.

Bilaga B

Bilaga B överensstämmer med bilagan till konventionen.

UNIDROIT
Convention on
Stolen or Illegally
Exported Cultural
Objects

Convention
d'UNIDROIT sur
les biens culturels
volés ou
illicitement
exportés

(Rome, 24 June 1995)

(Rome, 24 juin 1995)

THE STATES PARTIES TO
THIS CONVENTION,

LES ETATS PARTIES A LA
PRESENTE
CONVENTION,

ASSEMBLED in Rome at the invitation of the Government of the Italian Republic from 7 to 24 June 1995 for a Diplomatic Conference for the adoption of the draft Unidroit Convention on the International Return of Stolen or Illegally Exported Cultural Objects,

REUNIS à Rome à l'invitation du Gouvernement de la République italienne du 7 au 24 juin 1995 pour une Conférence diplomatique pour l'adoption du projet de Convention d'Unidroit sur le retour international des biens culturels volés ou illicitement exportés,

CONVINCED of the fundamental importance of the protection of cultural heritage and of cultural exchanges for promoting understanding

CONVAINCUS de l'importance fondamentale de la protection du patrimoine culturel et des échanges culturels pour promouvoir la compréhension entre les

between peoples, and the dissemination of culture for the well-being of humanity and the progress of civilisation,

peuples, et de la diffusion de la culture pour le bien-être de l'humanité et le progrès de la civilisation,

DEEPLY CONCERNED by the illicit trade in cultural objects and the irreparable damage frequently caused by it, both to these objects themselves and to the cultural heritage of national, tribal, indigenous or other communities, and also to the heritage of all peoples, and in particular by the pillage of archaeological sites and the resulting loss of irreplaceable archaeological, historical and scientific information,

PROFONDEMENT PREOCCUPES par le trafic illicite des biens culturels et les dommages irréparables qui en sont souvent la conséquence, pour ces biens eux-mêmes comme pour le patrimoine culturel des communautés nationales, tribales, autochtones ou autres et pour le patrimoine commun de tous les peuples, et déplorant en particulier le pillage de sites archéologiques et la perte d'irremplaçables informations archéologiques, historiques et scientifiques qui en résulte,

DETERMINED to contribute effectively to the fight against illicit trade in cultural objects by taking the important step of establishing common, minimal legal rules for the restitution and return of cultural objects between Contracting States, with the objective of improving the preservation and protection of the cultural heritage in the interest of all,

DETERMINE à contribuer efficacement à la lutte contre le trafic illicite des biens culturels en établissant un corps minimum de règles juridiques communes aux fins de restitution et de retour des biens culturels entre les Etats contractants, dans le but de favoriser la préservation et la protection du patrimoine culturel dans l'intérêt de tous,

EMPHASISING that this Convention is intended to facilitate the restitution and return of cultural objects, and that the provision of any remedies, such as compensation, needed to effect restitution and return in some States, does not imply that such remedies should be adopted in other States,

AFFIRMING that the adoption of the provisions of this Convention for the future in no way confers any approval or legitimacy upon illegal transactions of whatever kind which may have taken place before the entry into force of the Convention,

CONSCIOUS that this Convention will not by itself provide a solution to the problems raised by illicit trade, but that it initiates a process that will enhance international cultural co-operation and maintain a proper role for legal trading and inter-State agreements for cultural exchanges,

SOULIGNANT que la présente Convention a pour objectif de faciliter la restitution et le retour des biens culturels, et que la mise en place dans certains Etats de mécanismes, tels que l'indemnisation, nécessaires pour assurer la restitution ou le retour, n'implique pas que de telles mesures devraient être adoptées dans d'autres Etats,

AFFIRMANT que l'adoption des dispositions de la présente Convention pour l'avenir ne constitue en aucune façon une approbation ou une légitimation de tout trafic illicite intervenu avant son entrée en vigueur,

CONSCIENS DU FAIT que la présente Convention n'apportera pas à elle seule une solution aux problèmes posés par le trafic illicite, mais qu'elle amorce un processus visant à renforcer la coopération culturelle internationale et à maintenir une juste place au commerce licite et aux accords inter-étatiques dans les échanges culturels,

ACKNOWLEDGING that implementation of this Convention should be accompanied by other effective measures for protecting cultural objects, such as the development and use of registers, the physical protection of archaeological sites and technical co-operation,

RECONNAISSANT que la mise en oeuvre de la présente Convention devrait s'accompagner d'autres mesures efficaces en faveur de la protection des biens culturels, telles que l'élaboration et l'utilisation de registres, la protection matérielle des sites archéologiques et la coopération technique,

RECOGNISING the work of various bodies to protect cultural property, particularly the 1970 UNESCO Convention on illicit traffic and the development of codes of conduct in the private sector,

RENDANT hommage à l'action accomplie par différents organismes pour protéger les biens culturels, en particulier la Convention de l'UNESCO de 1970 relative au trafic illicite et l'élaboration de codes de conduite dans le secteur privé,

HAVE AGREED as follows:

ONT ADOPTE les dispositions suivantes:

CHAPTER I – SCOPE OF APPLICATION AND DEFINITION

CHAPITRE I – CHAMP D'APPLICATION ET DEFINITION

Article 1

Article premier

This Convention applies to

La présente Convention

claims of an international character for:

- (a) the restitution of stolen cultural objects;
- (b) the return of cultural objects removed from the territory of a Contracting State contrary to its law regulating the export of cultural objects for the purpose of protecting its cultural heritage (hereinafter “illegally exported cultural objects”).

s’applique aux demandes à caractère international:

- a) de restitution de biens culturels volés;
- b) de retour de biens culturels déplacés du territoire d’un Etat contractant en violation de son droit réglementant l’exportation de biens culturels en vue de protéger son patrimoine culturel (ci-après dénommés “biens culturels illicitement exportés”).

Article 2

For the purposes of this Convention, cultural objects are those which, on religious or secular grounds, are of importance for archaeology, prehistory, history, literature, art or science and belong to one of the categories listed in the Annex to this Convention.

Article 2

Par biens culturels, au sens de la présente Convention, on entend les biens qui, à titre religieux ou profane, revêtent une importance pour l’archéologie, la préhistoire, l’histoire, la littérature, l’art ou la science et qui appartiennent à l’une des catégories énumérées dans l’annexe à la présente Convention.

CHAPTER II – RESTITUTION OF STOLEN CULTURAL OBJECTS

CHAPITRE II – RESTITUTION DES BIENS CULTURELS VOLES

Article 3

(1) The possessor of a cultural object which has been stolen shall return it.

(2) For the purposes of this Convention, a cultural object which has been unlawfully excavated or lawfully excavated but unlawfully retained shall be considered stolen, when consistent with the law of the State where the excavation took place.

(3) Any claim for restitution shall be brought within a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor, and in any case within a period of fifty years from the time of the theft.

(4) However, a claim for restitution of a cultural object forming an integral part of an identified monument or archaeological site, or belonging to a public collection, shall not be subject to time

Article 3

1) Le possesseur d'un bien culturel volé doit le restituer.

2) Au sens de la présente Convention un bien culturel issu de fouilles illicites ou licitement issu de fouilles mais illicitement retenu est considéré comme volé si cela est compatible avec le droit de l'Etat où lesdites fouilles ont eu lieu.

3) Toute demande de restitution doit être introduite dans un délai de trois ans à compter du moment où le demandeur a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur et, dans tous les cas, dans un délai de cinquante ans à compter du moment du vol.

4) Toutefois, une action en restitution d'un bien culturel faisant partie intégrante d'un monument ou d'un site archéologique identifiés ou faisant partie d'une collection publique, n'est soumise à

limitations other than a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor.

(5) Notwithstanding the provisions of the preceding paragraph, any Contracting State may declare that a claim is subject to a time limitation of 75 years or such longer period as is provided in its law. A claim made in another Contracting State for restitution of a cultural object displaced from a monument, archaeological site or public collection in a Contracting State making such a declaration shall also be subject to that time limitation.

(6) A declaration referred to in the preceding paragraph shall be made at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession.

(7) For the purposes of this Convention, a “public collection”, consists of a group of inventoried or otherwise identified cultural objects

aucun délai de prescription autre que le délai de trois ans à compter du moment où le demandeur a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur.

5) Nonobstant les dispositions du paragraphe précédent, tout Etat contractant peut déclarer qu'une action se prescrit dans un délai de 75 ans ou dans un délai plus long prévu par son droit. Une action, intentée dans un autre Etat contractant, en restitution d'un bien culturel déplacé d'un monument, d'un site archéologique ou d'une collection publique situé dans un Etat contractant qui fait une telle déclaration, se prescrit également dans le même délai.

6) La déclaration visée au paragraphe précédent est faite au moment de la signature, de la ratification, de l'acceptation, de l'approbation ou de l'adhésion.

7) Par “collection publique”, au sens de la présente Convention, on entend tout ensemble de biens culturels inventoriés ou autrement

owned by:

- (a) a Contracting State
- (b) a regional or local authority of a Contracting State;
- (c) a religious institution in a Contracting State; or
- (d) an institution that is established for an essentially cultural, educational or scientific purpose in a Contracting State and is recognised in that State as serving the public interest.

identifiés appartenant à:

- a) un Etat contractant;
- b) une collectivité régionale ou locale d'un Etat contractant;
- c) une institution religieuse située dans un Etat contractant; ou
- d) une institution établie à des fins essentiellement culturelles, pédagogiques ou scientifiques dans un Etat contractant et reconnue dans cet Etat comme étant d'intérêt public.

(8) In addition, a claim for restitution of a sacred or communally important cultural object belonging to and used by a tribal or indigenous community in a Contracting State as part of that community's traditional or ritual use, shall be subject to the time limitation applicable to public collections.

8) En outre, l'action en restitution d'un bien culturel sacré ou revêtant une importance collective appartenant à, et utilisé par, une communauté autochtone ou tribale dans un Etat contractant pour l'usage traditionnel ou rituel de cette communauté est soumise au délai de prescription applicable aux collections publiques.

Article 4

Article 4

(1) The possessor of a stolen cultural object required to return it shall be entitled, at the time of its restitution, to payment of fair and reasonable

1) Le possesseur d'un bien culturel volé, qui doit le restituer, a droit au paiement, au moment de sa restitution, d'une indemnité équitable à

compensation provided that the possessor neither knew nor ought reasonably to have known that the object was stolen and can prove that it exercised due diligence when acquiring the object.

(2) Without prejudice to the right of the possessor to compensation referred to in the preceding paragraph, reasonable efforts shall be made to have the person who transferred the cultural object to the possessor, or any prior transferor, pay the compensation where to do so would be consistent with the law of the State in which the claim is brought.

(3) Payment of compensation to the possessor by the claimant, when this is required, shall be without prejudice to the right of the claimant to recover it from any other person.

(4) In determining whether the possessor exercised due diligence, regard shall be had to all the circumstances of the acquisition, including the character of the parties, the

condition qu'il n'ait pas su ou dû raisonnablement savoir que le bien était volé et qu'il puisse prouver avoir agi avec la diligence requise lors de l'acquisition.

2) Sans porter atteinte au droit du possesseur à indemnisation visé au paragraphe précédent, des efforts raisonnables sont faits afin que la personne qui a transféré le bien culturel au possesseur, ou tout autre cédant antérieur, paie l'indemnité lorsque cela est conforme au droit de l'Etat dans lequel la demande est introduite.

3) Le paiement de l'indemnité au possesseur par le demandeur, lorsque cela est exigé, ne porte pas atteinte au droit du demandeur d'en réclamer le remboursement à une autre personne.

4) Pour déterminer si le possesseur a agi avec la diligence requise, il sera tenu compte de toutes les circonstances de l'acquisition, notamment de la qualité des

price paid, whether the possessor consulted any reasonably accessible register of stolen cultural objects, and any other relevant information and documentation which it could reasonably have obtained, and whether the possessor consulted accessible agencies or took any other step that a reasonable person would have taken in the circumstances.

parties, du prix payé, de la consultation par le possesseur de tout registre relatif aux biens culturels volés raisonnablement accessible et de toute autre information et documentation pertinentes qu'il aurait pu raisonnablement obtenir et de la consultation d'organismes auxquels il pouvait avoir accès ou de toute autre démarche qu'une personne raisonnable aurait entreprise dans les mêmes circonstances.

(5) The possessor shall not be in a more favourable position than the person from whom it acquired the cultural object by inheritance or otherwise gratuitously.

5) Le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que celui de la personne dont il a acquis le bien culturel par héritage ou autrement à titre gratuit.

CHAPTER III – RETURN OF ILLEGALLY EXPORTED CULTURAL OBJECTS

CHAPITRE III – RETOUR DES BIENS CULTURELS ILLICITEMENT EXPORTES

Article 5

Article 5

(1) A Contracting State may

1) Un Etat contractant peut

request the court or other competent authority of another Contracting State to order the return of a cultural object illegally exported from the territory of the requesting State.

demander au tribunal ou à toute autre autorité compétente d'un autre Etat contractant d'ordonner le retour d'un bien culturel illicitement exporté du territoire de l'Etat requérant.

(2) A cultural object which has been temporarily exported from the territory of the requesting State, for purposes such as exhibition, research or restoration, under a permit issued according to its law regulating its export for the purpose of protecting its cultural heritage and not returned in accordance with the terms of that permit shall be deemed to have been illegally exported.

2) Un bien culturel, exporté temporairement du territoire de l'Etat requérant, notamment à des fins d'exposition, de recherche ou de restauration, en vertu d'une autorisation délivrée selon son droit réglementant l'exportation de biens culturels en vue de protéger son patrimoine culturel et qui n'a pas été retourné conformément aux termes de cette autorisation, est réputé avoir été illicitement exporté.

(3) The court or other competent authority of the State addressed shall order the return of an illegally exported cultural object if the requesting State establishes that the removal of the object from its territory significantly impairs one or more of the following interests:

3) Le tribunal ou toute autre autorité compétente de l'Etat requis ordonne le retour du bien culturel lorsque l'Etat requérant établit que l'exportation du bien porte une atteinte significative à l'un ou l'autre des intérêts suivants:

(a) the physical Preservation of the object or of its context;

a) la conservation matérielle du bien ou de son contexte;

(b) the integrity of a complex object;
(c) the preservation of information of, for example, a scientific or historical character;
(d) the traditional or ritual use of the object by a tribal or indigenous community, or establishes that the object is of significant cultural importance for the requesting State.

b) l'intégrité d'un bien complexe;
c) la conservation de l'information, notamment de nature scientifique ou historique, relative au bien;
d) l'usage traditionnel ou rituel du bien par une communauté autochtone ou tribale, ou établit que le bien revêt pour lui une importance culturelle significative.

(4) Any request made under paragraph 1 of this article shall contain or be accompanied by such information of a factual or legal nature as may assist the court or other competent authority of the State addressed in determining whether the requirements of paragraphs 1 to 3 have been met.

4) Toute demande introduite en vertu du paragraphe 1 du présent article doit être accompagnée de toute information de fait ou de droit permettant au tribunal ou à l'autorité compétente de l'Etat requis de déterminer si les conditions des paragraphes 1 à 3 sont remplies.

(5) Any request for return shall be brought within a period of three years from the time when the requesting State knew the location of the cultural object and the identity of its possessor, and in any case within a period of fifty years from the date of the export or from the date on which the object should have been returned under a permit

5) Toute demande de retour doit être introduite dans un délai de trois ans à compter du moment où l'Etat requérant a connu l'endroit où se trouvait le bien culturel et l'identité du possesseur et, dans tous les cas, dans un délai de cinquante ans à compter de la date de l'exportation ou de la date à laquelle le bien aurait dû être retourné en vertu d'une

referred to in paragraph 2 of this article.

autorisation visée au paragraphe 2 du présent article.

Article 6

(1) The possessor of a cultural object who acquired the object after it was illegally exported shall be entitled, at the time of its return, to payment by the requesting State of fair and reason compensation, provided that the possessor neither knew nor ought reasonably to have known at the time of acquisition that the object had been illegally exported.

(2) In determining whether the possessor knew or ought reasonably to have known that the cultural object had been illegally exported, regard shall be had to the circumstances of the acquisition, including the absence of an export certificate required under the law of the requesting State.

(3) Instead of compensation, and in agreement with the requesting State, the possessor required to return the cultural object to that State may decide:

Article 6

1) Le possesseur d'un bien culturel qui a acquis ce bien après que celui-ci a été illicitement exporté a droit, au moment de son retour, au paiement par l'Etat requérant d'une indemnité équitable, sous réserve que le possesseur n'ait pas su ou dû raisonnablement savoir, au moment de l'acquisition, que le bien avait été illicitement exporté.

2) Pour déterminer si le possesseur a su ou aurait dû raisonnablement savoir que le bien culturel a été illicitement exporté, il sera tenu compte des circonstances de l'acquisition, notamment du défaut du certificat d'exportation requis en vertu du droit de l'Etat requérant.

3) Au lieu de l'indemnité et en accord avec l'Etat requérant, le possesseur qui doit retourner le bien culturel sur le territoire de cet Etat, peut décider:

(a) to retain ownership of the object; or
 (b) to transfer ownership against payment or gratuitously to a person of its choice residing in the requesting State who provides the necessary guarantees.

a) de rester propriétaire du bien; ou
 b) d'en transférer la propriété, à titre onéreux ou gratuit, à une personne de son choix résidant dans l'Etat requérant et présentant les garanties nécessaires.

(4) The cost of returning the cultural object in accordance with this article shall be borne by the requesting State, without prejudice to the right of that State to recover costs from any other person.

4) Les dépenses découlant du retour du bien culturel conformément au présent article incombent à l'Etat requérant, sans préjudice du droit de celui-ci de se faire rembourser les frais par toute autre personne.

(5) The possessor shall not be in a more favourable position than the person from whom it acquired the cultural object by inheritance or otherwise gratuitously.

5) Le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que celui de la personne dont il a acquis le bien culturel par héritage ou autrement à titre gratuit.

Article 7

Article 7

(1) The provisions of this Chapter shall not apply where:

1) Les dispositions du présent Chapitre ne s'appliquent pas lorsque:

- (a) the export of a cultural object is no longer illegal at the time at which the return is requested; or
- (b) the object was exported

- a) l'exportation du bien culturel n'est plus illicite au moment où le retour est demandé; ou
- b) le bien a été exporté du

during the lifetime of the person who created it or within a period of fifty years following the death of that person.

(2) Notwithstanding the provisions of sub-paragraph (b) of the preceding paragraph, the provisions of this Chapter shall apply where a cultural object was made by a member or members of a tribal or indigenous community for traditional or ritual use by that community and the object will be returned to that community.

CHAPTER IV – GENERAL PROVISIONS

Article 8

(1) A claim under Chapter II and a request under Chapter III may be brought before the courts or other competent authorities of the Contracting State where the cultural object is located, in addition to the courts or other competent

vivant de la personne qui l'a créé ou au cours d'une période de cinquante ans après le décès de cette personne.

2) Nonobstant les dispositions de l'alinéa b) du paragraphe précédent, les dispositions du présent Chapitre s'appliquent lorsque le bien culturel a été créé par un membre ou des membres d'une communauté autochtone ou tribale pour l'usage traditionnel ou rituel de cette communauté et que le bien doit être retourné à cette communauté.

CHAPITRE IV – DISPOSITIONS GENERALES

Article 8

1) Une demande fondée sur les Chapitres II ou III peut être introduite devant les tribunaux ou toutes autres autorités compétentes de l'Etat contractant où se trouve le bien culturel, ainsi que devant les tribunaux ou autres autorités

authorities otherwise having jurisdiction under the rules in force in Contracting States.

compétentes qui peuvent connaître du litige en vertu des règles en vigueur dans les Etats contractants.

(2) The parties may agree to submit the dispute to any court or other competent authority or to arbitration.

2) Les parties peuvent convenir de soumettre leur litige soit à un tribunal ou une autre autorité compétente, soit à l'arbitrage.

(3) Resort may be had to the provisional, including protective, measures available under the law of the Contracting State where the object is located even when the claim for restitution or request for return of the object is brought before the courts or other competent authorities of another Contracting State.

3) Les mesures provisoires ou conservatoires prévues par la loi de l'Etat contractant où se trouve le bien peuvent être mises en oeuvre même si la demande au fond de restitution ou de retour du bien est portée devant les tribunaux ou toutes autres autorités compétentes d'un autre Etat contractant.

Article 9

Article 9

(1) Nothing in this Convention shall prevent a Contracting State from applying any rules more favourable to the restitution or the return of stolen or illegally exported cultural objects than provided for by this Convention.

1) La présente Convention n'empêche pas un Etat contractant d'appliquer toutes règles plus favorables à la restitution ou au retour des biens culturels volés ou illicitement exportés que celles prévues par la présente Convention.

(2) This article shall not be interpreted as creating an obligation to recognise or enforce a decision of a court or other competent authority of another Contracting State that departs from the provisions of this Convention.

2) Le présent article ne doit pas être interprété comme créant une obligation de reconnaître ou de donner force exécutoire à une décision d'un tribunal ou de toute autre autorité compétente d'un autre Etat contractant qui s'écarte des dispositions de la présente Convention.

Article 10

(1) The provisions of Chapter II shall apply only in respect of a cultural object that is stolen after this Convention enters into force in respect of the State where the claim is brought, provided that:

(a) the object was stolen from the territory of a Contracting State after the entry into force of this Convention for that State; or

(b) the object is located in a Contracting State after the entry into force of the Convention for that State.

(2) The provisions of Chapter III shall apply only in respect of a cultural object that is illegally exported after this

Article 10

1) Les dispositions du Chapitre II s'appliquent à un bien culturel qui a été volé après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de l'Etat où la demande est introduite, sous réserve que:

a) le bien ait été volé sur le territoire d'un Etat contractant après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de cet Etat; ou

b) le bien se trouve dans un Etat contractant après l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de cet Etat.

2) Les dispositions du Chapitre III ne s'appliquent qu'à un bien culturel illégalement exporté après l'entrée

Convention enters into force for the requesting State as well as the State where the request is brought.

en vigueur de la Convention à l'égard de l'Etat requérant ainsi que de l'Etat où la demande est introduite.

(3) This Convention does not in any way legitimise any illegal transaction of whatever which has taken place before the entry into force of this Convention or which is excluded under paragraphs (1) or (2) of this article, nor limit any right of a State or other person to make a claim under remedies available outside the framework of this Convention for the restitution or return of a cultural object stolen or illegally exported before the entry into force of this Convention.

3) La présente Convention ne légitime aucune-ment une opération illicite de quelque nature qu'elle soit qui a eu lieu avant l'entrée en vigueur de la présente Convention ou à laquelle l'application de celle-ci est exclue par les paragraphes 1 ou 2 du présent article, ni ne limite le droit d'un Etat ou d'une autre personne d'intenter, en dehors du cadre de la présente Convention, une action en restitution ou retour d'un bien culturel volé ou illicitement exporté avant l'entrée en vigueur de la présente Convention.

CHAPTER V – FINAL PROVISIONS

CHAPITRE V – DISPOSITIONS FINALES

Article 11

Article 11

(1) This Convention is open for signature at the concluding meeting of the Diplomatic Conference for the adoption

1) La présente Convention sera ouverte à la signature à la séance de clôture de la Conférence diplomatique pour

of the draft Unidroit Convention on the International Return of Stolen or Illegally Exported Cultural Objects and will remain open for signature by all States at Rome until June 1996.

(2) This Convention is subject to ratification, acceptance or approval by States which have signed it.

(3) This Convention is open for accession by all States which are not signatory States as from the date it is open for signature.

(4) Ratification, acceptance, approval or accession is subject to the deposit of a formal instrument to that effect with the depositary.

Article 12

(1) This Convention shall enter into force on the first day of the sixth month following the date of deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, appro-

l'adoption du projet de Convention d'Unidroit sur le retour international des biens culturels volés ou illicitement exportés et restera ouverte à la signature de tous les Etats à Rome jusqu'au 30 juin 1996.

2) La présente Convention est sujette à ratification, acceptation ou approbation par les Etats qui l'ont signée.

3) La présente Convention sera ouverte à l'adhésion de tous les Etats qui ne sont pas signataires, à partir de la date à laquelle elle sera ouverte à la signature.

4) La ratification, l'acceptation, l'approbation ou l'adhésion sont soumises au dépôt d'un instrument en bonne et due forme à cet effet auprès du dépositaire.

Article 12

1) La présente Convention entre en vigueur le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt du cinquième instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation

val or accession.

ou d'adhésion.

(2) For each State that ratifies, accepts, approves or accedes to this Convention after the deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, this Convention shall enter into force in respect of that State on the first day of the sixth month following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2) Pour tout Etat qui ratifie, accepte ou approuve la présente Convention ou y adhère après le dépôt du cinquième instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, la Convention entre en vigueur à l'égard de cet Etat le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion.

Article 13

Article 13

(1) This Convention does not affect any international instrument by which any Contracting State is legally bound and which contains provisions on matters governed by this Convention, unless a contrary declaration is made by the States bound by such instrument.

1) La présente Convention ne déroge pas aux instruments internationaux par lesquels un Etat contractant est juridiquement lié et qui contiennent des dispositions sur les matières réglées par la présente Convention, à moins qu'une déclaration contraire ne soit faite par les Etats liés par de tels instruments.

(2) Any Contracting State may enter into agreements with one or more Contracting States, with a view to improving the application of this Convention

2) Tout Etat contractant pourra conclure avec un ou plusieurs Etats contractants des accords en vue de favoriser l'application de la présente

in their mutual relations. The States which have concluded such an agreement shall transmit a copy to the depositary.

Convention dans leurs rapports réciproques. Les États qui auront conclu de tels accords en transmettront une copie au dépositaire.

(3) In their relations with each other, Contracting States which are Members of organisations of economic integration or regional bodies may declare that they will apply the internal rules of these organisations or bodies and will not therefore apply as between these States the provisions of this Convention the scope of application of which coincides with that of those rules.

3) Dans leurs relations mutuelles, les États contractants membres d'organisations d'intégration économique ou d'entités régionales peuvent déclarer qu'ils appliquent les règles internes de ces organisations ou entités et n'appliquent donc pas dans ces relations les dispositions de la présente Convention dont le champ d'application coïncide avec celui de ces règles.

Article 14

(1) If a Contracting State has two or more territorial units, whether or not possessing different systems of law applicable in relation to the matters dealt with in this Convention, it may, at the time of signature or of the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that this Convention is to extend

Article 14

1) Tout État contractant qui comprend deux ou plusieurs unités territoriales, qu'elles possèdent ou non des systèmes de droit différents applicables dans les matières régies par la présente Convention, pourra, au moment de la signature ou du dépôt des instruments de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, déclarer que la présente

to all its territorial units or only to one or more of them, and may substitute for its declaration another declaration at any time.

Convention s'appliquera à toutes ses unités territoriales ou seulement à l'une ou plusieurs d'entre elles et pourra à tout moment substituer à cette déclaration une nouvelle déclaration.

(2) These declarations are to be notified to the depositary and are to state expressly the territorial units to which the Convention extends.

2) Ces déclarations seront notifiées au dépositaire et désigneront expressément les unités territoriales auxquelles la Convention s'applique.

(3) If, by virtue of a declaration under this article, this Convention extends to one or more but not all of the territorial units of a Contracting State the reference to:

3) Si en vertu d'une déclaration faite conformément au présent article, la présente Convention s'applique à l'une ou plusieurs des unités territoriales d'un Etat contractant, mais non pas à toutes, la référence:

(a) the territory of a Contracting State in Article 1 shall be construed as referring to the territory of a territorial unit of that State;

a) au territoire d'un Etat contractant à l'article premier vise le territoire d'une unité territoriale de cet Etat;

(b) a court or other competent authority of the Contracting State or of the State addressed shall be construed as referring to the court or other competent authority of a territorial unit of that State;

b) au tribunal ou à une autre autorité compétente de l'Etat contractant ou de l'Etat requis vise le tribunal ou l'autre autorité compétente d'une unité territoriale de cet Etat;

(c) the Contracting State where the cultural object is located in Article 8 (1) shall b

c) à l'Etat contractant où se trouve le bien culturel au paragraphe 1 de l'article 8 vise

construed as referring to the territorial unit of that State where the object is located;

(d) the law of the Contracting State where the object is located in Article 8 (3) shall be construed as referring to the law of the territorial unit of that State where the object is located; and

(e) a Contracting State in Article 9 shall be construed as referring to a territorial unit of that State.

(4) If a Contracting State makes no declaration under paragraph 1 of this article, this Convention is to extend to all territorial units of that State.

l'unité territoriale de cet Etat où se trouve le bien;

d) à la loi de l'Etat contractant où se trouve le bien au paragraphe 3 de l'article 8 vise la loi de l'unité territoriale de cet Etat où se trouve le bien; et

e) à un Etat contractant à l'article 9 vise une unité territoriale de cet Etat.

4) Si un Etat contractant ne fait pas de déclaration en vertu du paragraphe 1 du présent article, la présente Convention s'appliquera à l'ensemble du territoire de cet Etat.

Article 15

(1) Declarations made under this Convention at the time of signature are subject to confirmation upon ratification, acceptance or approval.

(2) Declarations and confirmations of declarations are to be in writing and to be

Article 15

1) Les déclarations faites en vertu de la présente Convention lors de la signature sont sujettes à confirmation lors de la ratification, de l'acceptation ou de l'approbation.

2) Les déclarations, et la confirmation des déclarations, seront faites par écrit et

formally notified to the depositary.

formellement notifiées au dépositaire.

(3) A declaration shall take effect simultaneously with the entry into force of this Convention in respect of the State concerned. However, a declaration of which the depositary receives formal notification after such entry into force shall take effect on the first day of the sixth month following the date of its deposit with the depositary.

3) Les déclarations prendront effet à la date de l'entrée en vigueur de la présente Convention à l'égard de l'Etat déclarant. Cependant, les déclarations dont le dépositaire aura reçu notification formelle après cette date prendront effet le premier jour du sixième mois suivant la date de leur dépôt auprès du dépositaire.

(4) Any State which makes a declaration. under this Convention may withdraw it at any time by a formal notification in writing addressed to the depositary. Such withdrawal shall take effect on the first day of the sixth month following the date of the deposit of the notification.

4) Tout Etat qui fait une déclaration en vertu de la présente Convention peut à tout moment la retirer par une notification formelle adressée par écrit au dépositaire. Ce retrait prendra effet le premier jour du sixième mois suivant la date de dépôt de la notification.

Article 16

Article 16

(1) Each Contracting State shall at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession, declare that claims for the restitution, or

1) Tout Etat contractant devra, au moment de la signature, de la ratification, de l'acceptation, de l'approbation ou de l'adhésion, déclarer que les

requests for the return, of cultural objects brought by a State under Article 8 may be submitted to it under one or more of the following procedures:

(a) directly to the courts or other competent authorities of the declaring State;

(b) through an authority or authorities designated by that State to receive such claims or requests and to forward them to the courts or other competent authorities of that State;

(c) through diplomatic or consular channels.

(2) Each Contracting State may also designate the courts or other authorities competent to order the restitution or return of cultural objects under the provisions of Chapters II and III.

(3) Declarations made under paragraphs 1 and 2 of this article may be modified at any time by a new declaration.

demandes de retour ou de restitution de biens culturels introduites par un Etat en vertu de l'article 8 peuvent lui être soumises selon une ou plusieurs des procédures suivantes:

a) directement auprès des tribunaux ou autres autorités compétentes de l'Etat déclarant;

b) par le biais d'une ou plusieurs autorités désignées par cet Etat pour recevoir de telles demandes et les transmettre aux tribunaux ou autres autorités compétentes de cet Etat;

c) par les voies diplomatiques ou consulaires.

2) Tout Etat contractant peut également désigner les tribunaux ou autres autorités compétentes pour ordonner la restitution ou le retour des biens culturels conformément aux dispositions des Chapitres II et III.

3) Une déclaration faite en vertu des paragraphes 1 et 2 du présent article peut être modifiée à tout moment par une nouvelle déclaration.

(4) The provisions of paragraphs 1 to 3 of this article do not affect bilateral or multilateral agreements on judicial assistance in respect of civil and commercial matters that may exist between Contracting States.

4) Les dispositions des paragraphes 1 à 3 du présent article ne dérogent pas aux dispositions des accords bilatéraux et multilatéraux d'entraide judiciaire dans les matières civiles et commerciales qui pourraient exister entre des Etats contractants.

Article 17

Each Contracting State shall, no later than six months following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, provide the depositary with written information in one of the official languages of the Convention concerning the legislation regulating the export of its cultural objects. This information shall be updated from time to time as appropriate.

Article 17

Tout Etat contractant, dans un délai de six mois suivant la date du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, remet au dépositaire une information écrite dans une des langues officielles de la Convention concernant la législation réglementant l'exportation de biens culturels. Cette information sera mise à jour périodiquement, s'il y a lieu.

Article 18

No reservations are permitted except those expressly authorised in this Convention.

Article 18

Aucune réserve n'est admise hormis celles qui sont expressément autorisées par la présente Convention.

Article 19

(1) This Convention may be denounced by any State Party, at any time after the date on which it enters into force for that State, by the deposit of an instrument to that effect with the depositary.

(2) A denunciation shall take effect on the first day of the sixth month following the deposit of the instrument of denunciation with the depositary. Where a longer period for the denunciation to take effect is specified in the instrument of denunciation it shall take effect upon the expiration of such longer period after its deposit with the depositary.

(3) Notwithstanding such a denunciation, this Convention shall nevertheless apply to a claim for restitution or a request for return of a cultural object submitted prior to the date on which the denunciation takes effect.

Article 19

1) La présente Convention peut être dénoncée par l'un quelconque des Etats parties à tout moment à compter de la date à laquelle elle entre en vigueur à l'égard de cet Etat par le dépôt d'un instrument à cet effet auprès du dépositaire.

2) Une dénonciation prend effet le premier jour du sixième mois suivant la date du dépôt de l'instrument de dénonciation auprès du dépositaire. Lorsqu'une période plus longue pour la prise d'effet de la dénonciation est spécifiée dans l'instrument de dénonciation, celle-ci prend effet à l'expiration de la période en question après le dépôt de l'instrument de dénonciation auprès du dépositaire.

3) Nonobstant une telle dénonciation, la présente Convention demeurera applicable à toute demande de restitution ou de retour d'un bien culturel introduite avant la date à laquelle cette dénonciation prend effet.

Article 20

The President of the International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) may at regular intervals, or at any time at the request of five Contracting States, convene a special committee in order to review the practical operation of this Convention.

Article 20

Le Président de l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit) peut convoquer, périodiquement ou à la demande de cinq Etats contractants, un comité spécial afin d'examiner le fonctionnement pratique de la présente Convention.

Article 21

(1) This Convention shall be deposited with the Government of the Italian Republic.

(2) The Government of the Italian Republic shall:

(a) inform all States which have signed or acceded to this Convention and the President of the International Institute for the Unification of Private Law (Unidroit) of:

(i) each new signature or deposit of an instrument of ratification, acceptance approval or accession, together with the date thereof;

Article 21

1) La présente Convention sera déposée auprès du Gouvernement de la République italienne.

2) Le Gouvernement de la République italienne:

a) informe tous les Etats qui ont signé la présente Convention ou qui y ont adhéré et le Président de l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit):

i) de toute signature nouvelle ou de tout dépôt d'instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion et de la date à laquelle cette

(ii) each declaration made in accordance with this Convention; (iii) the withdrawal of any declaration; (iv) the date of entry into force of this Convention; (v) the agreements referred to in Article 13; (vi) the deposit of an instrument of denunciation of this Convention together with the date of its deposit and the date on which it takes effect; (b) transmit certified true copies of this Convention to all signatory States, to all States acceding to the Convention and to the President of the International Institute for Unification of Private Law (Unidroit); (c) perform such other functions customary for depositaries.	signature ou ce dépôt sont intervenus; ii) de toute déclaration, effectuée en vertu des dispositions de la présente Convention; iii) du retrait de toute déclaration; iv) de la date d'entrée en vigueur de la présente Convention; v) des accords visés à l'article 13; vi) du dépôt de tout instrument de dénonciation de la présente Convention, ainsi que de la date à laquelle ce dépôt est intervenu et de la date à laquelle la dénonciation prend effet; b) transmet des copies certifiées de la présente Convention à tous les Etats signataires et à tous les Etats qui y adhèrent, et au Président de l'Institut international pour l'unification du droit privé (Unidroit); c) accomplit toute autre fonction qui incombe habituellement aux dépositaires.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned plenipotentiaries, being duly authorised, have signed this Convention.

EN FOI DE QUOI les plénipotentiaires soussignés, dûment autorisés, ont signé la présente Convention.

DONE at Rome, this twenty-fourth day of June, one thousand nine hundred and ninety-five, in a single original, in the English and French languages, both texts being equally authentic.

FAIT à Rome, le vingt-quatre juin mil neuf cent quatre-vingt-quinze, en un seul original, en langues anglaise et française, les deux textes faisant également foi.

Annex

- (a) Rare collections and specimens of fauna, flora, minerals and anatomy, and objects of palaeontological interest;
- (b) property relating to history, including the history of science and technology and military and social history, to the life of national leaders, thinkers, scientists and artists and to events of national importance;
- (c) products of archaeological excavations (including regular and clandestine) or of archaeological discoveries;
- (d) elements of artistic or historical monuments or archaeological sites which have been dismembered;
- (e) antiquities more than one hundred years old, such as

Annexe

- a) Collections et spécimens rares de zoologie, de botanique, de minéralogie et d'anatomie; objets présentant un intérêt paléontologique;
- b) Les biens concernant l'histoire, y compris l'histoire des sciences et des techniques, l'histoire militaire et sociale ainsi que la vie des dirigeants, penseurs, savants et artistes nationaux, et les événements d'importance nationale;
- c) Le produit des fouilles archéologiques (régulières et clandestines) et des découvertes archéologiques;
- d) Les éléments provenant du démembrement de monuments artistiques ou historiques et des sites archéologiques;
- e) Objets d'antiquité ayant plus de cent ans d'âge, tels

- inscriptions, coins and engraved seals;
- (f) objects of ethnological interest;
- (g) property of artistic interest, such as:
- (i) pictures, paintings and drawings produced entirely by hand on any support and in any material (excluding industrial designs and manufactured articles decorated by hand);
- (ii) original works of statuary art and sculpture in any material;
- (iii) original engravings, prints and lithographs;
- (iv) original artistic assemblages and montages in any material;
- (h) rare manuscripts and incunabula, old books, documents and publications of special interest (historical, artistic, scientific, literary, etc.) singly or in collections;
- (i) postage, revenue and similar stamps, singly or in collections;
- (j) archives, including sound, photographic and cinematographic archives;
- (k) articles of furniture more
- qu'inscriptions, monnaies et sceaux gravés;
- f) Le matériel ethnologique;
- g) Les biens d'intérêt artistique tels que:
- i) Tableaux, peintures et dessins faits entièrement à la main sur tout support et en toutes matières (à l'exclusion des dessins industriels et des articles manufacturés à la main);
- ii) Productions originales de l'art statuaire et de la sculpture, en toutes matières;
- iii) Gravures, estampes et lithographies originales;
- iv) Assemblages et montages artistiques originaux, en toutes matières;
- h) Manuscrits rares et incunables, livres, documents et publications anciens d'intérêt spécial (historique, artistique, scientifique, littéraire, etc.) isolés ou en collections;
- i) Timbres-poste, timbres fiscaux et analogues, isolés ou en collections;
- j) Archives, y compris les archives phonographiques, photographiques et cinématographiques;
- k) Objets d'ameublement

than one hundred years old ayant plus de cent ans d'âge et
and old musical instruments. instruments de musique
anciens.

Unidroitkonventionen om stulna eller olagligt utförda kulturföremål¹⁴

(Rom den 24 juni 1995)

Konventionsstaterna, som

FÖRSAMLADES på inbjudan av republiken Italiens regering till en diplomatkonferens i Rom från den 7 till 24 juni 1995 för att godkänna utkastet till Unidroitkonventionen om internationellt återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål,

ÄR ÖVERTYGGADE om att skydd av kulturarvet och kulturutbyten är av grundläggande betydelse för att fördjupa förståelsen mellan folken och sprida kulturen samt för mänsklighetens bildning och civilisationens utveckling,

ÄR DJUPT OROADE över den olagliga handeln med kulturföremål och de oersättliga skador som denna ofta förorsakar både på själva kulturföremålen och på olika folkstammars, ursprungsbefolkningars eller andra samhällens kulturarv, och på hela mänsklighetens gemensamma arv, och som är särskilt oroade över plundringen av fornlämningar och den oersättliga förlust av arkeologisk, historisk och vetenskaplig information som detta innebär,

ÄR FAST BESLUTNA att effektivt främja kampen mot den olagliga handeln med kulturföremål genom att införa gemensamma rättsliga minimiregler för återlämnande av kulturföremål mellan konventionsstaterna i syfte att i allas intresse bevara och skydda kulturarvet,

¹⁴ Svensk, icke officiell översättning, framtagen av Kulturföremålsutredningen i betänkandet *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål*, SOU 2005:3.

BETONAR att denna konvention har som mål att underlätta återlämnande av kulturföremål, och att införandet av vissa ordningar, t.ex. ersättning, som i vissa stater är nödvändiga för att kunna verkställa ett återlämnande inte betyder att ett sådant åtagande behöver göras av andra stater,

BEKRÄFTAR att antagandet av bestämmelserna i denna konvention inte under några omständigheter skulle betyda att någon form av olagliga handlingar som utförts före konventionens ikraftträdande i framtiden skulle godtas eller legitimeras,

ÄR MEDVETNA om att denna konvention inte i sig löser de problem som den olagliga handeln förorsakar, men att den initierar en process som kommer att främja det internationella kultursamarbetet och upprätthålla den lagliga handeln och de mellanstatliga avtal om kulturutbyten som stater ingått,

BEKRÄFTAR att genomförandet av denna konvention bör åtföljas av andra effektiva åtgärder till skydd för kulturföremål, såsom utvecklande och användande av register, fysiskt skydd av fornlämningar och tekniskt samarbete,

ERKÄNNER det arbete olika organ utfört för att skydda kulturföremål, i synnerhet 1970 års Unescokonvention om olovlig handel och de normer som utvecklats inom den privata sektorn,

HAR KOMMIT ÖVERENS om följande:

KAPITEL I – TILLÄMPNINGSOMRÅDE OCH DEFINITIONER

Artikel 1

Denna konvention tillämpas på anspråk av internationell karaktär som gäller

- (a) återlämnande av stulna kulturföremål;
- (b) återlämnande av kulturföremål som förts ut från en konventionsstats territorium i strid med denna stats lagstiftning reglerande utförelse av kulturföremål och som har till syfte att skydda statens kulturarv (nedan “olagligt utförda kulturföremål”).

Artikel 2

I denna konvention avser termen kulturföremål sådana föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som upptas i bilagan till denna konvention.

KAPITEL II – ÅTERLÄMNANDE AV STULNA KULTURFÖREMÅL

Artikel 3

- (1) Den som innehar ett stulet kulturföremål skall återlämna det.
- (2) I denna konvention anses ett kulturföremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen

som stulet, om detta överensstämmer med lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägde rum.

(3) Anspråk på återlämnande skall framställas inom tre år från det att den som framställer begäran fick vetskap om var föremålet fanns och vem som var innehavare av det, och under alla förhållanden inom femtio år från tidpunkten för stölden.

(4) Anspråk på återlämnande som avser ett föremål som är en integrerad del av ett monument eller en fornlämning eller som tillhör en offentlig samling, skall emellertid inte bero av andra tidsfrister än en tidsfrist om tre år från det att den som framställer anspråket fick vetskap om var föremålet fanns och om vem som var innehavare av det.

(5) Utan hinder av bestämmelserna i föregående stycke får en konventionsstat förklara att anspråk på återlämnande skall vara underkastad en tidsfrist som enligt denna stats lagstiftning är 75 år eller längre. Denna tidsfrist skall gälla även för anspråk på återlämnande som framställts i en annan konventionsstat och som hänför sig till kulturföremål som avlägsnats från ett monument, en fornlämning eller en offentlig samling i den konventionsstat som avgett en sådan förklaring.

(6) En förklaring som avses i föregående stycke skall göras i samband med undertecknande, ratificering, antagande av eller anslutning till konventionen.

(7) I denna konvention skall termen "offentlig samling" avse en samling inventerade eller på annat sätt identifierade kulturföremål som ägs av

(a) en konventionsstat,

(b) en regional eller lokal myndighet i en konventionsstat,

(c) en religiös institution i en konventionsstat, eller

(d) en institution som har inrättats i en konventionsstat huvudsakligen för ett kulturellt, pedagogiskt eller vetenskapligt

ändamål och som i den staten anses bedriva verksamhet i allmänhetens intresse.

(8) Dessutom skall den tidsfrist som tillämpas beträffande föremål från offentliga samlingar även tillämpas när det gäller anspråk på återlämnande av ett kulturföremål av religiös eller samhällelig betydelse som ägs av en stam- eller ursprungsbefolkning och används av befolkningen i traditionellt eller rituellt syfte.

Artikel 4

(1) En innehavare av ett stulet kulturföremål som är skyldig att återlämna det har rätt till skälig ersättning vid återlämnandet, förutsatt att innehavaren varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och att han kan visa att han iakttagit vederbörlig omsorg när föremålet förvärvades.

(2) Utan hinder av innehavarens rätt till ersättning enligt föregående stycke skall skäliga åtgärder vidtas för att förplikta den person som överlätit kulturföremålet till innehavaren, eller någon tidigare överlåtare, att betala ersättningen om detta står i överensstämmelse med lagstiftningen i den stat där anspråket framställs.

(3) Att den som framställer anspråket betalar ersättning till innehavaren, när detta krävs, skall inte påverka rätten för den som framställt anspråket att återfå ersättningsbeloppet av någon annan.

(4) Vid bedömningen av om innehavaren iakttagit vederbörlig omsorg skall avseende fästas vid alla omständigheter vid förvärvet, däribland parternas uppträdande, det pris som betalats, om innehavaren gjort efterforskningar i register över stulna kulturföremål, som han rimligen kunde få tillgång till, och annan

relevant dokumentation, som han rimligen kunde inhämta, samt om innehavaren konsulterat tillgängliga organ eller på annat sätt vidtagit andra sådana åtgärder som en förnuftig person skulle ha gjort med hänsyn till omständigheterna.

(5) Innehavaren skall inte få en bättre ställning än den person som han genom arv eller på annat sätt utan betalning erhållit kulturföremålet av.

KAPITEL III – ÅTERLÄMNANDE AV OLAGLIGT UTFÖRDA KULTURFÖREMÅL

Artikel 5

(1) En konventionsstat kan begära, att en domstol eller den myndighet som annars är behörig i en annan konventionsstat skall förordna att ett kulturföremål som olagligt förts ut från den anmodande statens territorium skall återlämnas dit.

(2) Ett kulturföremål som för t.ex. utställning, forskning, restaurering eller motsvarande syften tillfälligt förts ut från den anmodande statens territorium med stöd av ett tillstånd som beviljats enligt denna stats lagstiftning om utförelse av kulturföremål och vars syfte är att skydda statens kulturarv, och som inte har förts tillbaka enligt villkoren i nämnda tillstånd, skall anses vara olagligt utfört.

(3) Domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken anmodan riktats skall förordna att ett olagligt utfört kulturföremål skall återlämnas om den anmodande staten visar att föremålets avlägsnande från dess territorium avsevärt kränker ett eller flera av följande intressen:

(a) det fysiska bevarandet av föremålet eller dess sammanhang,

(b) helheten hos ett sammansatt föremål,
(c) bibehållande av information av exempelvis vetenskaplig eller historisk karaktär,
(d) stam- eller ursprungsbefolkningars traditionella eller rituella bruk av föremålet,
eller visar att föremålet har ett betydande kulturellt värde för den anmodande staten.

(4) En begäran enligt punkten 1 i denna artikel skall innehålla eller åtföljas av sådan information om faktiska eller rättsliga förhållanden som kan hjälpa domstolen eller annan behörig myndighet i den stat till vilken begäran riktats att bedöma om villkoren i punkterna 1–3 i denna artikel uppfyllts.

(5) En begäran om återlämnande skall framställas inom tre år från det att den anmodande staten fick kännedom om var kulturföremålet fanns och vem som var innehavare av det, och under alla förhållanden inom femtio år från utförseltillfället eller från det datum då föremålet enligt ett tillstånd som avses i punkten 2 i denna artikel skulle ha förts tillbaka.

Artikel 6

(1) Innehavaren av ett kulturföremål som förvärvat föremålet sedan det förts ut olagligt har rätt till skälig ersättning av den anmodande staten vid återlämnandet, förutsatt att innehavaren vid förvärvet varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt.

(2) Vid bedömningen av om innehavaren insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet förts ut olagligt skall omständigheterna i samband med förvärvet beaktas, vilket innefattar frågan om ett utförseltillstånd som krävdes enligt den anmodande statens lagstiftning saknas.

(3) I stället för ersättning kan den innehavare som är skyldig att återlämna ett kulturföremål till den anmodande staten överenskomma med denna om

(a) att behålla äganderätten till föremålet, eller

(b) att med eller utan vederlag överföra äganderätten till en person som bor i den anmodande staten och som tillhandahåller nödvändiga garantier.

(4) Kostnaderna för återlämnande av ett kulturföremål i enlighet med denna artikel skall bäras av den återkrävande staten, utan att detta påverkar denna stats rätt att återfå beloppet av någon annan.

(5) Innehavaren skall inte få en bättre ställning än den person som han genom arv eller annars utan betalning erhållit kulturföremålet av.

Artikel 7

(1) Bestämmelserna i detta kapitel skall inte tillämpas om

(a) det vid tidpunkten för begäran om återlämnande av ett kulturföremål inte längre är olagligt att föra ut föremålet ur landet, eller

(b) föremålet förts ut ur landet vid en tidpunkt då upphovsmannen levde eller inom femtio år från upphovsmannens död.

(2) Utan hinder av stycke b i föregående punkt tillämpas bestämmelserna i detta kapitel när ett kulturföremål har tillverkats av en eller flera medlemmar av en stam- eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och föremålet kommer att återlämnas till den befolkningen.

KAPITEL IV – ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 8

(1) En talan avseende ett anspråk enligt kapitel II eller en begäran enligt kapitel III kan framställas inför den domstol eller annan behörig myndighet i den konventionsstat där kulturföremålet finns eller inför den domstol eller annan behörig myndighet som i övrigt enligt konventionsstaternas regler om jurisdiktion är behörig.

(2) Parterna kan komma överens om att hänskjuta tvisten till vilken domstol eller annan behörig myndighet som helst eller till skiljeförfarande.

(3) De interimistiska åtgärder, inklusive säkerhetsåtgärder, som står till förfogande enligt lagstiftningen i den konventionsstat där kulturföremålet finns, får tillgripas även när anspråket på återlämnande av föremålet framställts inför en domstol eller någon annan behörig myndighet i en annan konventionsstat.

Artikel 9

(1) Ingen bestämmelse i denna konvention skall hindra en konventionsstat från att tillämpa gynnsammare regler för återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål än vad denna konvention föreskriver.

(2) Denna artikel skall inte tolkas så att den förpliktar en konventionsstat att erkänna eller verkställa ett beslut av en domstol eller annan behörig myndighet i en annan konventionsstat som avviker från bestämmelserna i denna konvention.

Artikel 10

(1) Bestämmelserna i kapitel II skall endast tillämpas beträffande kulturföremål som stulits efter denna konventions ikraftträdande i den stat där anspråket framställdes, förutsatt att

- (a) föremålet stulits från en konventionsstats territorium efter att denna konvention trädde i kraft i den staten, eller
- (b) föremålet påträffas i en konventionsstat efter det att denna konvention trätt i kraft för den statens vidkommande.

(2) Bestämmelserna i kapitel III tillämpas endast på kulturföremål som förts ut olagligt efter konventionens ikraftträdande såväl i den stat som framställt anmodan som i den stat till vilken anmodan har riktats.

(3) Denna konvention legitimerar inte på något sätt någon form av olagliga åtgärder som har vidtagits innan denna konvention trädde i kraft eller som har undantagits från konventionens tillämpningsområde med stöd av styckena 1 eller 2 i denna artikel, och den begränsar inte heller rätten för en stat eller person att med stöd av andra tillämpliga regler utanför denna konvention framställa en begäran om återlämnande av ett kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt innan denna konvention trädde i kraft.

KAPITEL V – SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 11

(1) Denna konvention är öppen för undertecknande på det avslutande mötet för diplomatkonferensen för att anta utkastet till Unidroitkonventionen om internationellt återlämnande av stulna eller olagligt exporterade kulturföremål, och skall därefter

vara öppen för undertecknande för alla stater i Rom fram till och med juni 1996.

(2) Denna konvention skall ratificeras, godtas eller godkännas av de stater som har undertecknat den.

(3) Denna konvention är öppen för anslutning av alla stater som inte är signaturstater, från den dag den är öppen för undertecknande.

(4) Ratifikation, godtagande, godkännande eller anslutning skall deponeras med ett formellt dokument hos depositarien.

Artikel 12

(1) Denna konvention träder i kraft första dagen i sju månader efter den dag då det femte ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrumentet deponerades.

(2) I fråga om de stater som ratificerar, godtar, godkänner eller ansluter sig till denna konvention efter att det femte ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrumentet har deponerats, skall denna konvention träda i kraft den första dagen i sju månader efter den dag då statens ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument deponerades.

Artikel 13

(1) Denna konvention påverkar inte andra internationella dokument som är rättsligt bindande för en konventionsstat och som innehåller bestämmelser i frågor som denna konvention reglerar, om inte de stater som är bundna av ett sådant dokument gör en anmälan om detta.

(2) En konventionsstat kan ingå avtal med en eller flera konventionsstater i syfte att förbättra tillämpningen av denna konvention i deras inbördes förbindelser. De stater som har ingått ett sådant avtal skall tillställa depositarien en kopia av avtalet.

(3) De konventionsstater som är medlemmar i organisationer för ekonomisk integration eller regionala enheter kan anmäla att de i sina inbördes relationer avser att tillämpa de interna reglerna för dessa organisationer eller organ, och att staterna därför inte mellan sig avser tillämpa bestämmelserna i denna konvention, när konventionens tillämpningsområde sammanfaller med tillämpningsområdet för de interna reglerna.

Artikel 14

(1) Om en konventionsstat består av två eller flera territoriella enheter kan den, oavsett om enheterna har likadant eller avvikande rättssystem i förhållande till de frågor som behandlas i denna konvention, vid tidpunkten för undertecknande eller vid deponering av sitt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument, anmäla att denna konvention skall gälla för alla dess territoriella enheter eller att den endast gäller en eller flera av enheterna. Konventionsstaten kan när som helst ersätta en anmälan med en ny anmälan.

(2) Sådana anmälningar skall meddelas depositarien och uttryckligen ange vilka territoriella enheter som omfattas av denna konvention.

(3) Om en anmälan som avgetts med stöd av denna artikel begränsar konventionens tillämpningsområde till att gälla en eller flera men inte alla territoriella enheter i en konventionsstat skall hänvisningen till

- (a) en konventionsstat territorium i artikel 1 åsyfta territoriet för en territoriell enhet i denna stat,
- (b) en domstol eller någon annan behörig myndighet i konventionsstaten eller i den stat till vilken begäran riktats åsyfta en domstol eller någon annan behörig myndighet i en territoriell enhet i denna stat,
- (c) konventionsstaten där kulturföremålet finns, i artikel 8 (1), åsyfta den territoriella enhet tillhörande den stat där kulturföremålet finns,
- (d) lagstiftningen i konventionsstat där föremålet finns, i artikel 8 (1), åsyfta lagstiftningen i den territoriella enhet tillhörande staten där föremålet finns och
- (e) en konventionsstat i artikel 9 åsyfta en territoriell enhet i denna stat.

(4) Om en konventionsstat inte gör en anmälan enligt punkten 1 i denna artikel skall denna konvention gälla samtliga territoriella enheter i staten.

Artikel 15

- (1) De anmälningar som görs inom ramen för denna konvention vid tidpunkten för undertecknandet skall bekräftas i samband med ratificeringen, godtagandet eller godkännandet.
- (2) Anmälningar och bekräftelser av anmälningar skall göras skriftligen och officiellt tillkännages depositarien.
- (3) En anmälan börjar gälla samtidigt som denna konvention träder i kraft för den berörda staten. Anmälningar som formellt tillkännages depositarien först efter ikraftträdandet, skall emellertid börja gälla den första dagen i sju månader efter den dag då anmälan deponerades hos depositarien.

(4) En stat som gör en anmälan enligt denna konvention, kan när som helst återkalla denna genom en formell, skriftlig underrättelse till depositarien. Återkallandet träder i kraft den första dagen i sju månader efter den dag då underrättelsen deponerades.

Artikel 16

(1) Varje konventionsstat skall vid tidpunkten för undertecknandet, ratificeringen, godtagandet, godkännandet eller anslutningen förklara att en annan stats begäran om återlämnande av kulturföremål enligt artikel 8, kan framställas till staten med iakttagande av ett eller flera av följande förfaranden:

- (a) direkt till domstolar eller andra behöriga myndigheter i den stat som avgett förklaringen,
- (b) genom den eller de myndigheter som har utsetts av staten i fråga för att ta emot framställningar och att vidarebefordra dessa till domstolarna eller andra behöriga myndigheter i staten,
- (c) på diplomatisk eller konsulär väg.

(2) Varje konventionsstat kan också utse de domstolar eller andra behöriga myndigheter som beslutar om återlämnande av kulturföremål enligt bestämmelserna i kapitel II och III.

(3) Sådana förklaringar som avgetts enligt punkterna 1 och 2 i denna artikel kan när som helst ändras genom en ny förklaring.

(4) Bestämmelserna i punkterna 1–3 i denna artikel skall inte påverka eventuella bilaterala eller multilaterala rättshjälpskonventioner mellan konventionsstaterna till de delar de gäller civil- och handelsrättsliga frågor.

Artikel 17

Varje konventionsstat skall inom sex månader från deponeringen av sitt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument på något av de officiella konventionsspråken tillställa depositarien en skriftlig uppgift om den lagstiftning som i staten reglerar utförelse av dess kulturföremål. Informationen skall vid behov uppdateras.

Artikel 18

Inga andra förbehåll än de som uttryckligen godkänts i denna konvention är tillåtna.

Artikel 19

(1) En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom att när som helst efter att konventionen har trätt i kraft för den statens vidkommande deponera ett instrument avseende detta hos depositarien.

(2) Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i sjätte månaden efter deponering av instrumentet hos depositarien. Om det enligt uppsägningsinstrumentet krävs en längre tidsfrist för att uppsägningen skall börja gälla, träder uppsägningen i kraft efter att den angivna längre tidsfristen efter deponeringen av uppsägningsinstrumentet hos depositarien har löpt ut.

(3) Utan hinder av en sådan uppsägning skall denna konvention dock tillämpas på sådana anspråk på återlämnande av kulturföremål som framställts innan uppsägningen har trätt i kraft.

Artikel 20

Presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) kan med regelbundna intervall, eller när som helst om fem konventionsstater begär detta, sammankalla en specialkommitté med uppgift att se över den praktiska tillämpningen av denna konvention.

Artikel 21

(1) Denna konvention skall deponeras hos Republiken Italiens regering.

(2) Republiken Italiens regering skall

(a) underrätta alla stater som har undertecknat eller anslutit sig till konventionen och presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) om

(i) varje nytt undertecknande eller varje nytt ratificerings-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument som deponeras samt datum för dessa,

(ii) varje anmälan som gjorts med stöd av denna konvention,

(iii) varje återkallelse av en anmälan,

(iv) datum för ikraftträdandet av denna konvention,

(v) de överenskommelser som avses i artikel 13,

(vi) deponering av ett instrument avseende uppsägning av denna konvention tillsammans med datum för deponering och ikraftträdande,

(b) tillställa alla stater som har undertecknat eller anslutit sig till konventionen samt presidenten för Internationella privaträttsinstitutet (Unidroit) en bestyrkt kopia av konventionen,

(c) sköta de övriga uppgifter som ankommer på depositarien.

TILL BEKRÄFTELSE HÄRAV har vederbörligen befullmäktigade ombud undertecknat denna konvention.

UPPRÄTTAD i Rom den 24 juni 1995 i ett exemplar på vardera engelska och franska, vilka båda texter har samma giltighet.

BILAGA

- (a) Sällsynta zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska samlingar och arter samt föremål av paleontologiskt intresse;
- (b) Föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse;
- (c) Fynd från arkeologiska utgrävningar (tillåtna och olovliga) eller från arkeologiska upptäckter;
- (d) Delar av söndertagna konstnärliga eller historiska byggnadsminnen eller fasta fornlämningar;
- (e) Mer än etthundra år gamla antikviteter, såsom inskriptioner, mynt och sigillstämplar;
- (f) Föremål av etnologiskt intresse;
- (g) Föremål av konstnärligt intresse, såsom:
 - (i) tavlor, målningar och teckningar helt utförda för hand oavsett underlag och material (med undantag av industridesign och industritillverkade föremål som dekorerats för hand);
 - (ii) originalverk i form av statyer och skulpturer oavsett material;
 - (iii) gravyrer, tryck och litografier i original;
 - (iv) konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material;
- (h) Enstaka exemplar eller samlingar av sällsynta handskrifter och inkunabler, äldre böcker, dokument och publikationer av särskilt intresse (såsom historiskt, konstnärligt, vetenskapligt eller litterärt);
- (i) Frimärken, stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar;

- (j) Arkiv, innefattande samlingar av ljudupptagningar, fotografier och filmupptagningar;
- (k) Mer än etthundra år gamla möbler och äldre musikinstrument.

Sammanfattning¹⁵ av betänkandet SOU 2005:3

1995 års Unidroitkonvention om återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål har utarbetats inom den internationella organisationen Unidroit (Internationella privaträttsinstitutet). Konventionen, som antogs i juni 1995 och trädde i kraft i juli 1998, bygger delvis på 1970 års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten till kulturogendom. Den har tillkommit för att genom ett ökat internationellt samarbete försöka begränsa den olagliga utförseln av kulturföremål och hanteringen av stulna kulturföremål. Avsikten är att Sverige skall ansluta sig till konventionen. För att så skall kunna ske måste svensk lagstiftning anpassas till konventionens krav.

1995 års Unidroitkonvention är tillämplig på anspråk av internationell karaktär. Den innehåller en civilrättslig reglering som innebär att den som innehar ett stulet kulturföremål är skyldig att återlämna detta. Ett sådant anspråk skall dock framställas inom vissa tidsfrister som anges i konventionen. Vidare har en stat som är part i konventionen möjlighet att med åberopande av sin nationella offentlighetsliga utförselreglering begära att en domstol eller annan behörig myndighet i en annan konventionsstat skall förordna att ett kulturföremål som förts ut olagligt från den återkrävande staten skall återlämnas dit. Även

¹⁵ Hämtad ur betänkandet *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3), s. 21-27.

för sådana anspråk gäller enligt konventionen vissa tidsfrister. Bestämmelserna i konventionen är inte avsedda att tillämpas retroaktivt.

I vissa avseenden sammanfaller konventionens regler om återlämnande av olagligt utförda kulturföremål med bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen. Där föreskrivs att ett kulturföremål som finns i Sverige skall återlämnas till en annan stat inom EES, om föremålet olagligt har förts bort från den staten. Genom bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen har direktivet 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en annan medlemsstats territorium införlivats med svensk rätt. Eftersom direktivet har företrädare framför konventionen i den mån dessa rättsakter reglerar samma frågor, föreslår utredningen att de nuvarande bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen även fortsättningsvis tillämpas i förhållande till EES-staterna. Sverige bör därför i samband med tillträdet till konventionen anmäla detta på det sätt som föreskrivs i artikel 13 (3) i konventionen. Konventionens bestämmelser om återlämnande av stulna kulturföremål är dock tillämpliga fullt ut i förhållande till konventionsstater inom EES.

Begreppet kulturföremål

Kulturföremål definieras i artikel 2 i konventionen som föremål som av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen och som kan hänföras till någon av de kategorier som upptas i en bilaga till konventionen. Definitionen överensstämmer i princip med vad som avses med termen kulturregdom i 1970 års Unescokonvention. I svensk rätt förekommer begreppet kulturföremål i 5 kap. kulturminneslagen, som handlar om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål, och i 6 kap. samma lag, som reglerar frågor om återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. Termen kulturföremål har i dessa båda kapitel olika innebörd. Definitionen av kulturföremål i 6 kap. 2 §

kulturminneslagen bygger på motsvarande begrepp i direktivet 93/7/EEG och överensstämmer i sin tur inte helt med definitionen av kulturföremål i konventionen. Utredningen föreslår att 6 kap. 1 § kulturminneslagen skall utvidgas till att avse även återlämnande av olagligt utförda kulturföremål till konventionsstater utanför EES. I samband härmed föreslår utredningen att begreppet kulturföremål i 6 kap. 2 § kulturminneslagen utvidgas så att det även omfattar vad som anses utgöra kulturföremål enligt konventionen. De övergripande kriterierna enligt artikel 2 i konventionen har förts in i 6 kap. 2 § kulturminneslagen och bilagan till lagen har anpassats till konventionen. Tilläggen i bilagan innebär att någon ny föremålskategori och delvis andra åldersgränser har förts in samt att de värdegränser som gäller i förhållande till EES-stater har undantagits i förhållande till konventionsstater utanför EES.

Anpassningen av svensk rätt till konventionens regler om återlämnande av stulna kulturföremål innebär att fristerna enligt 3 och 5 §§ godtrosförvärvslagen måste utökas till tre år såvitt gäller återkrav och lösen av sådana kulturföremål som avses i konventionen. Utredningen har föreslagit att dessa längre frister skall framgå av en ny 9 § i godtrosförvärvslagen. Härvid har utredningen valt att inte föreslå att dessa tidsfrister skall anknytas till begreppet kulturföremål utan att fristerna i stället skall gälla beträffande "föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde".

Återlämnande av stulna kulturföremål

Enligt artikel 3 i konventionen skall den som innehar ett stulet kulturföremål återlämna det. Med stulna föremål jämställs arkeologiska föremål som grävts ut olagligt eller som grävts ut lagligt men behållits i strid med lagen, om detta överensstämmer med lagstiftningen i den stat där utgrävningen ägde rum. Ett krav på återlämnande skall enligt konventionen göras gällande inom tre år från det att den som framställer kravet fick vetskap om var

och hos vem föremålet fanns och under alla förhållanden inom femtio år från tidpunkten för stölden. Såvitt gäller föremål som ingår i monument, fornlämningar eller offentliga samlingar gäller dock ingen yttersta tidsfrist. En innehavare som varken insåg eller rimligen borde ha insett att föremålet var stulet och kan visa att han iakttagit vederbörlig omsorg vid förvärvet har enligt konventionen rätt till skälig ersättning vid återlämnandet.

Enligt svensk rätt har den bestulne alltid rätt att få tillbaka ett stulet föremål från den som har stulit det. Ägaren har också en ovillkorlig rätt att under obegränsad tid få tillbaka föremålet av den som har förvärvat föremålet med kännedom om att det var stulet eller om förvärvaren borde ha misstänkt att så var fallet. I dessa avseenden uppfyller svensk lagstiftning konventionens krav och någon anpassning av de svenska reglerna behöver därför inte ske.

Om den som förvärvat ett stulet föremål är i god tro, dvs. inte har haft anledning att misstänka eller borde ha misstänkt att föremålet var stulet, ställer sig saken något annorlunda. Såvitt gäller stulen egendom har ägaren numera, enligt de regler i godtrosvärvslagen som infördes den 1 juli 2003, rätt att få tillbaka egendomen utan att betala någon lösen. Han måste emellertid begära att få tillbaka egendomen från innehavaren inom sex månader från det att han fick eller måste antas ha fått kännedom om innehavet. Någon yttersta tidsfrist för att framställa ett sådant krav föreskrivs dock inte. Svensk lagstiftning uppfyller i dessa avseenden konventionens krav utom beträffande längden av den frist inom vilken ett återkrav kan göras gällande. För att svensk rätt skall uppfylla konventionens krav krävs i detta avseende att fristen för att begära tillbaka ett stulet kulturföremål från en godtroende förvärvare förlängs till tre år.

Efter den nyss nämnda lagändringen är det enligt svensk rätt inte längre möjligt att göra godtrosvärv av stulen egendom. Den situationen kan emellertid uppkomma att ett föremål anses stulet enligt lagstiftningen i en annan konventionsstat, medan föremålet vid en bedömning enligt svensk lag skall anses

exempelvis förskingrat. Enligt konventionen har den bestulne i den andra konventionsstaten rätt att få tillbaka föremålet. Föremålet kan emellertid enligt godtrosvärvslagen bli föremål för godtrosvärv eller hävd här i Sverige. Den ursprunglige ägaren har dock enligt godtrosvärvslagen möjlighet att lösa tillbaka egendomen under förutsättning att han framställer sitt krav inom sex månader från det han fick kännedom om förvärvarens innehav. Lösenbeloppet skall härvid bestämmas till ett belopp som motsvarar den godtroende förvärvarens kostnader för förvärvet av egendomen och för dess förbättring. I sammanhanget kan konstateras att det i godtrosvärvslagen ställs i vart fall lika stränga krav för att en förvärvare skall anses vara i god tro som det görs i konventionen samt att rätten till ersättning inte är mer generös enligt godtrosvärvslagen än enligt konventionen. De svenska reglerna får därmed anses uppfylla konventionens krav utom såvitt avser tidsfristen för att göra ett lösenkrav gällande beträffande ett kulturföremål. Även denna tidsfrist bör alltså förlängas till tre år.

Utredningen föreslår att det i godtrosvärvslagen införs en ny 9 § där det anges att det beträffande föremål ”med ett särskilt betydande kulturellt värde” skall gälla en tidsfrist på tre år i stället för den tidsfrist på sex månader som gäller beträffande föremål i allmänhet. Några yttersta tidsfrister motsvarande dem som föreskrivs i konventionen har inte föreslagits.

Återlämnade av olagligt utförda kulturföremål

Enligt artikel 5 i konventionen kan en konventionsstat i en annan konventionsstat väcka talan och begära att en domstol eller den myndighet som annars är behörig skall förordna att ett kulturföremål som olagligt förts ut från den anmodande staten skall återlämnas dit. För att svensk rätt skall uppfylla åtagandena enligt konventionen krävs att stater som är parter i konventionen kan väcka en sådan talan i Sverige. Som tidigare nämnts, finns det i 6 kap. kulturminneslagen regler om återlämnande av olagligt

bortförda kulturföremål till stater som ingår i EES. Dessa bestämmelser överensstämmer till stora delar med vad konventionen föreskriver. På grund av bundenheten till direktivet 93/7/EEG skall de nuvarande bestämmelserna i kulturminneslagen även fortsättningsvis gälla i förhållande till EES-stater. För att en stat utanför EES som omfattas av konventionen skall kunna utnyttja sin rätt att enligt konventionen begära att ett olagligt utfört kulturföremål återlämnas, föreslår utredningen att den nuvarande bestämmelsen i 6 kap. 1 § kulturminneslagen om återlämnandeskyldighet skall utvidgas till att även avse sådana anspråk. Vidare föreslår utredningen att definitionen av kulturföremål i 6 kap. 2 § kulturminneslagen skall utökas så att den omfattar även sådana föremål som i konventionen definieras som kulturföremål. Utredningen har också funnit skäl att ändra definitionen i 6 kap. 3 § angående vad som avses med att ett kulturföremål är olagligt utfört så att den tar sikte även på konventionsländernas utförelse regler till skydd för dessa staters kulturarv.

Av konventionen följer att en konventionsstat har tre år på sig att framställa en talan om återlämnande av kulturföremål vid en svensk domstol och att det för ett sådant anspråk gäller en yttersta tidsfrist på 50 år. Enligt utredningens mening bör det införas enhetliga tidsfrister i 6 kap. kulturminneslagen för såväl anspråk som framställs av konventionsstater som anspråk från konventionsstater utanför EES. Detta innebär att utredningen föreslår att den nuvarande ettårsfristen i 6 kap. 6 § kulturminneslagen skall utvidgas till en treårsfrist och att den yttersta tidsfristen på 30 år ändras till en yttersta tidsfrist på 50 år.

Utredningen har vidare föreslagit att reglerna i 6 kap. kulturminneslagen om ersättning och alternativ till ersättning till en godtroende innehavare, som tvingas återlämna ett olagligt utfört kulturföremål, skall utvidgas till att gälla också när återlämnandet sker till konventionsstater utanför EES. I förhållande till konventionsstater utanför EES skall

bestämmelsen dessutom kompletteras, så att även den som innehar ett föremål för annans räkning har rätt till ersättning.

Processuella frågor

Svensk rätt uppfyller konventionens krav att det skall finnas en domstol eller myndighet som är behörig att handlägga anspråk på återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål. Någon kompletterande lagreglering krävs därför inte i detta avseende.

Utredningen föreslår att den svenska regeringen vid Sveriges tillträde till konventionen skall anmäla att en begäran om återlämnande av kulturföremål och därmed sammanhängande frågor kan framställas direkt vid allmän domstol eller – i fråga om stulna kulturföremål – hos behörig kronofogdemyndighet.

De möjligheter som domstolen enligt nu gällande regler i 6 kap. kulturminneslagen har att besluta om säkerhetsåtgärder beträffande olagligt utförda kulturföremål bör utvidgas till att också gälla i samband med sådana anspråk på återlämnande som framställs av konventionsstater utanför EES.

Följändringar i 6 kap. kulturminneslagen

Utredningen har föreslagit att skyldigheten enligt 6 kap. 1 § kulturminneslagen att återlämna olagligt utförda kulturföremål till stater inom EES skall utvidgas till att avse även återlämnande av kulturföremål till konventionsstater utanför EES. I anslutning härtill har utredningen övervägt om övriga bestämmelser i 6 kap. kulturminneslagen bör gälla beträffande sådana anspråk. Härvid har utredningen gjort bedömningen att bestämmelsen i 14 §, som anger att offentligrättsligt grundade krav på återlämnande av kulturföremål till EES-stater och frågor om ersättning till innehavaren skall handläggas enligt reglerna för indispositiva tvistemål, bör utvidgas till att gälla även sådana anspråk.

Utredningen har också funnit att bestämmelsen i 15 § om hur rättegångskostnader i ett mål om återlämnande skall fördelas bör utvidgas till att gälla även i mål om sådana krav. Detta innebär att även en återkrävande konventionsstat skall svara för rättegångskostnaderna om innehavaren av föremålet var i god tro och inte insett eller borde ha insett att föremålet hade blivit olagligt bortfört. Utredningen föreslår vidare att den särskilda lagvalsregeln i 17 §, som anger att äganderätten till ett olagligt utfört kulturföremål efter återlämnandet skall bestämmas enligt den återkrävande statens lag, skall utvidgas till att gälla även i förhållande till konventionsstater utanför EES. Däremot anser utredningen inte att bestämmelsen i 8 §, som reglerar tingsrätts möjlighet att på ansökan av Riksantikvarieämbetet besluta om undersökning hos någon för att eftersöka kulturföremål, bör utvidgas till att gälla anspråk från konventionsstater utanför EES. Någon utvidgning bör enligt utredningens mening inte heller ske vad gäller andra bestämmelser i kapitlet som reglerar Riksantikvarieämbetets funktion som central myndighet. Lämpligheten av att det enligt nuvarande ordning ankommer på den centrala myndigheten att genomföra undersökningar hos någon för att söka efter ett olagligt bortfört kulturföremål och att ta hand om föremålet bör enligt utredningens mening bli föremål för överväganden i annan ordning.

Svenska statens rätt att i andra konventionsstater föra talan om återlämnande av kulturföremål

Som en följd av att Sverige tillträder konventionen får också den svenska staten möjlighet att väcka talan om återlämnande av stulna eller olagligt utförda kulturföremål vid domstol eller annan behörig myndighet i andra konventionsstater. Detta aktualiserar frågor om vem som har rätt att föra statens talan i sådana mål.

Författningsförslaget i betänkandet SOU 2005:3

I betänkandet *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål*, SOU 2005:3, lämnade Kulturföremålsutredningen följande författningsförslag.

1 Förslag till Lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att 6 kap. 1–3 §§ och 6–8 §§ skall ha följande lydelse,

dels att bilagan till 6 kap. 2 § första stycket 2 skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

1 §¹⁶

Ett kulturföremål som efter den 31 december 1994 olagligt förts bort från en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och

Ett kulturföremål som *finns i Sverige och som*

- efter den 31 december 1994 olagligt förts bort från en stat som ingår i Europeiska

¹⁶ Senaste lydelse 1994:1523.

som finns i Sverige skall på begäran återlämnas till den staten.

ekonomiska samarbetsområdet (EES), eller

- efter den XX 2005 (=datum då konventionen trätt i kraft i Sverige) olagligt förts ut från en stat utanför EES som omfattas av Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995

skall på begäran återlämnas till den återkrävande staten.

2 §¹⁷

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel ett föremål som

1. i den stat det förts bort från betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Romfördraget, och

Med ett kulturföremål avses i detta kapitel

1. ett föremål som

- förts bort från en stat som ingår i EES och i den staten betraktas som en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde enligt lagar eller administrativa förfaranden som är förenliga med artikel 36 i Romfördraget, eller

- förts ut från en stat utanför EES som är part i Unidroit-konventionen av den 24 juni 1995 och i den staten av religiösa eller profana skäl är av betydelse för arkeologin, förhistorien, historien, litteraturen, konsten eller vetenskapen om föremålet,

2. om detta

¹⁷ Senaste lydelse 1994:1523.

2. tillhör någon av de kategorier som anges i bilagan till denna lag eller är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling.

Med en offentlig samling avses en samling som ägs av

- en stat som avses i 1 §,
- en lokal eller regional myndighet i en sådan stat, eller
- en offentlig institution i en sådan stat vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

- tillhör någon av de kategorier som anges i bilagan till denna lag, eller

- i en stat som ingår i EES är en integrerad del av inventarierna hos en kyrklig institution eller en integrerad del av en offentlig samling och upptagen i inventarieförteckningen hos ett museum, ett arkiv eller en bibliotekssamling.

Med en sådan offentlig samling i en stat som ingår i EES avses en samling som ägs av

- staten,
- en lokal eller regional myndighet, eller
- en offentlig institution vilken ägs eller till stor del finansieras av staten eller av en lokal eller regional myndighet.

3 §¹⁸

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts från en stats territorium i strid med den statens regler till skydd för nationella skatter eller att efter en tidsbegränsad laglig bortförrel föremålet inte har

Med att ett kulturföremål olagligt förts bort avses att föremålet förts ut från en stats territorium i strid med den statens regler om utförel av kulturföremål eller att efter en tidsbegränsad laglig bortförrel föremålet inte har återlämnats

¹⁸ Senaste lydelse 1994:1523.

återlämnats eller något annat villkor för bortförse-
lsen har överträtts.

eller något annat villkor för
bortförse-
lsen har överträtts.

6 §¹⁹

Talan om återlämnande skall väckas inom *ett* år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än *trettio* år efter det att föremålet olagligt fördes bort. Ifråga om föremål som enligt 2 § tillhör en *offentlig samling* och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförse-
lsen.

Talan om återlämnande skall väckas inom *tre* år från det att den återkrävande staten fick kännedom om föremålets belägenhet och om vem som innehade det. Talan får dock inte väckas senare än *femtio* år efter det att föremålet olagligt fördes bort. I fråga om föremål som enligt 2 § tillhör en offentlig samling *i en stat som ingår i EES* och kyrkliga föremål som har ett särskilt skydd enligt det återkrävande landets lag, får dock talan väckas inom sjuttiofem år efter bortförse-
lsen.

Om bortförse-
lsen inte längre är olaglig när talan väcks, skall talan ogillas.

Om bortförse-
lsen inte längre är olaglig när talan väcks, skall talan ogillas.

7 §²⁰

Om ett kulturföremål skall återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skäligen ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig

Om ett kulturföremål skall återlämnas är den som innehar föremålet för egen räkning berättigad till skäligen ersättning av den återkrävande staten, om innehavaren visat vederbörlig

¹⁹ Senaste lydelse 1994:1523.

²⁰ Senaste lydelse 1994:1523.

omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten.

Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente eller gåva är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

Tingsrätten får på ansökan av den myndighet som regeringen bestämmer (den centrala myndigheten) besluta att myndigheten får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som anges i 1 §. Tillstånd får lämnas

omsorg och uppmärksamhet vid anskaffandet av föremålet och i fråga om hur föremålet förts bort från den återkrävande staten.

Vad som sägs i första stycket gäller även den som innehar ett kulturföremål för annans räkning när föremålet skall återlämnas till en stat utanför EES som omfattas av 1995 års Unidroitkonvention.

Den som förvärvat föremålet genom arv, testamente, gåva eller bodelning är berättigad till ersättning endast om den som föremålet förvärvats från skulle ha varit det.

Ersättningen skall fastställas i målet om återlämnande av kulturföremålet.

8 §²¹

Tingsrätten får på ansökan av den myndighet som regeringen bestämmer (den centrala myndigheten) besluta att myndigheten får genomföra en undersökning hos någon för att söka efter ett visst kulturföremål som olagligt förts bort från en stat som anges i 1 § och ingår i EES.

²¹ Senaste lydelse 1994:1523.

endast om

1. det finns särskild anledning att anta att det sökta föremålet kan påträffas vid undersökningen,

2. den hos vilken undersökningen skall vidtas skäligen kan befaras undandra sig att lämna uppgift om han innehar föremålet, och

3. vikten av att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som berörs.

Ansökan skall göras skriftligen.

Om det skäligen kan befaras att föremålet kan komma att gömmas undan eller någon annan åtgärd vidtas för att hindra eller försvåra ett återlämnande, får beslut enligt första stycket meddelas utan att motparten bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Motparten behöver i så fall inte heller underrättas om rättens beslut innan undersökningen påbörjas.

Beslutet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Tillstånd får lämnas endast om

1. det finns särskild anledning att anta att det sökta föremålet kan påträffas vid undersökningen,

2. den hos vilken undersökningen skall vidtas skäligen kan befaras undandra sig att lämna uppgift om han innehar föremålet, och

3. vikten av att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som berörs.

Ansökan skall göras skriftligen.

Om det skäligen kan befaras att föremålet kan komma att gömmas undan eller någon annan åtgärd vidtas för att hindra eller försvåra ett återlämnande, får beslut enligt första stycket meddelas utan att motparten bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Motparten behöver i så fall inte heller underrättas om rättens beslut innan undersökningen påbörjas.

Beslutet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Bilaga²²

Kategorier som avses i 6 kap. 2 § första stycket 2

A.1. Arkeologiska föremål *som är äldre än 100 år* och som härrör från

- utgrävningar och fynd på land eller under vatten,
- arkeologiska fyndplatser,
- arkeologiska samlingar.

2. Föremål som utgör en integrerad del av söndertagna konstnärliga, historiska eller religiösa minnesmärken *som är äldre än 100 år*.

3. Tavlor och målningar, som inte tillhör kategori 3 a eller 4, som utförts helt för hand, på vilket underlag och i vilket material som helst.

3 a. Akvareller, gouacher och pasteller som utförts helt för hand, på vilket underlag som helst.

4. Mosaiker, som inte tillhör kategorierna 1 och 2, som utförts helt för hand i vilket material som helst och teckningar som utförts helt för hand på vilket underlag och i vilket material som helst.

Kategorier som avses i 6 kap. 2 § första stycket 2

A.1. Arkeologiska föremål som härrör från

- utgrävningar och fynd på land eller under vatten,
- arkeologiska fyndplatser,
- arkeologiska samlingar.

2. Föremål som utgör en integrerad del av söndertagna konstnärliga, historiska eller religiösa minnesmärken.

3. Tavlor och målningar, som inte tillhör kategori 3 a, 3 b eller 4, som utförts helt för hand, på vilket underlag och i vilket material som helst.

3 a. Akvareller, gouacher och pasteller som utförts helt för hand, på vilket underlag som helst.

3 b. Konstnärliga assemblage och montage i original, oavsett material.

4. Mosaiker, som inte tillhör kategorierna 1 och 2, som utförts helt för hand i vilket material som helst och teckningar som utförts helt för hand på vilket underlag och i vilket material som helst.

²² Senaste lydelse 2002:1090.

5. Original gravyrer, tryck, silkscreentryck och litografier med deras respektive matriser och originalaffischer.

6. Originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet och som inte tillhör kategori 1.

7. Fotografier, film och negativ av dessa.

8. Inkunabler och manuskript, inklusive kartor och partitur, enstaka eller i samlingar.

9. Böcker som är äldre än 100 år, enstaka eller i samlingar.

10. Tryckta kartor äldre än 200 år.

11. Arkiv och däri ingående delar, som är äldre än 50 år, på vilket underlag och i vilket medium som helst.

12 a. Samlingar och föremål från zoologiska, botaniska, mineralogiska eller anatomiska samlingar.

b. Samlingar av historiskt, paleontologiskt, etnografiskt eller numismatiskt intresse.

5. Original gravyrer, tryck, silkscreentryck och litografier med deras respektive matriser och originalaffischer.

6. Originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet och som inte tillhör kategori 1.

7. Fotografier, film och negativ av dessa.

8. Inkunabler och manuskript, inklusive kartor och partitur, enstaka eller i samlingar.

9. Böcker som är äldre än 100 år, enstaka eller i samlingar.

10. Tryckta kartor äldre än 200 år.

11. Arkiv och däri ingående delar, som är äldre än 50 år, på vilket underlag och i vilket medium som helst.

12 a. Samlingar och föremål från zoologiska, botaniska, mineralogiska eller anatomiska samlingar.

b. Samlingar av historiskt, paleontologiskt, etnografiskt eller numismatiskt intresse *samt föremål med historisk anknytning, innefattande vetenskapens och teknologins historia samt krigs- och samhällshistoria, föremål med*

anknytning till nationella ledares, filosofers, vetenskapsmäns och konstnärers liv samt till händelser av nationell betydelse.

13. Transportmedel som är äldre än 75 år.

14. Andra antikviteter som inte tillhör kategorierna A1–A13 och som är äldre än 50 år. Kulturföremålen i kategorierna A1–A14 omfattas av denna lag bara om deras värde motsvarar eller överstiger de ekonomiska gränsvärdena under B.

Beträffande kategorierna A3–A8 avses endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen.

13. *Frimärken, stämpelmärken och liknande märken, i enstaka exemplar eller i samlingar.*

14. Transportmedel som är äldre än 75 år.

15. Andra antikviteter som inte tillhör kategorierna A1–A13 och som är äldre än 50 år. Kulturföremålen i kategorierna A1–A14 *som förts bort från en stat som ingår i EES* omfattas av denna lag endast om deras värde motsvarar eller överstiger de ekonomiska gränsvärdena under B.

Beträffande kategorierna A1–A2 avses såvitt gäller föremål som har förts bort från en stat som ingår i EES endast föremål som är äldre än 100 år. Om föremålet har förts bort från en stat utanför EES är motsvarande tidsgräns 50 år.

Beträffande kategorierna A3–A8 och A 13 avses endast föremål som är äldre än 50 år och inte tillhör upphovsmannen *såvida föremålen inte förts bort från en stat utanför EES och har tillverkats av en*

eller flera medlemmar av en stam- eller ursprungsbefolkning för traditionellt eller rituellt bruk inom befolkningen och skall återlämnas till denna befolkning.

B. Ekonomiska gränsvärden *tillämpligt* på vissa kategorier under A

VÄRDE

oavsett värde

- 1 (arkeologiska föremål)
- 2 (delar av minnesmärken)
- 8 (inkunabler och

manuskript)

- 11 (arkiv)

15 000 euro

- 4 (mosaiker och teckningar)

- 5 (gravyrer)

- 7 (fotografier)

- 10 (tryckta kartor)

30 000 euro

- 3 a (akvareller)

50 000 euro

- 6 (statyer)

- 9 (böcker)

- 12 (samlingar)

- 13 (transportmedel)

- 14 (alla andra föremål)

150 000 euro

- 3 (tavlor)

Bedömningen av om villkoren för det ekonomiska gränsvärdet är uppfyllda måste göras när återlämnande begärs.

B. Ekonomiska gränsvärden *tillämpliga* på vissa kategorier under A

VÄRDE

oavsett värde

- 1 (arkeologiska föremål)
- 2 (delar av minnesmärken)
- 8 (inkunabler och

manuskript)

- 11 (arkiv)

15 000 euro

- 4 (mosaiker och teckningar)

- 5 (gravyrer)

- 7 (fotografier)

- 10 (tryckta kartor)

30 000 euro

- 3 a (akvareller)

50 000 euro

- 6 (statyer)

- 9 (böcker)

- 12 (samlingar)

- 13 (transportmedel)

- 14 (alla andra föremål)

150 000 euro

- 3 (tavlor)

Bedömningen av om villkoren för det ekonomiska gränsvärdet är uppfyllda måste göras när återlämnande begärs.

Det ekonomiska värdet är det som föremålet har i den återkrävande medlemsstaten. Det ekonomiska värdet är det som föremålet har i den återkrävande medlemsstaten.

Denna lag träder i kraft ...

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre att det skall införas en ny 9 § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

I stället för den tidsfrist om sex månader som anges i 3 och 5 §§ gäller i fråga om föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde en tidsfrist om tre år.

-
1. Denna lag träder i kraft den ...
 2. I fråga om sådana förvärv som har gjorts före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser gälla.

Remissinstanser som gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet SOU 2005:3

Följande remissinstanser gavs tillfälle att yttra sig över betänkandet *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål* (SOU 2005:3).

1. Hovrätten för Nedre Norrland
2. Stockholms tingsrätt
3. Malmö tingsrätt
4. Kammarrätten i Jönköping
5. Riksåklagaren
6. Brottsförebyggande rådet BRÅ
7. Tullverket
8. Skatteverket
9. Kungl. biblioteket
10. Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet
11. Statens kulturråd
12. Riksarkivet
13. Riksantikvarieämbetet
14. Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
15. Stiftelsen Nordiska museet
16. Sveriges advokatsamfund
17. Sveriges Försäkringsförbund
18. AB Stockholms Auktionsverk
19. Bukowski Auktioner AB

20. Förenade Antik- och Konsthandlare (FAK)
21. Samlarförbundet Nordstjärnan
22. Svenska ICOM
23. Sveriges Auktionsföretags Förening
24. Sveriges Konst- och Antikhandlareförening (SKAF)

Sammanställning av remissvar över betänkandet SOU 2005:3

Tjugo remissvar kom under tiden den 30 juni-9 september 2005 in över förslagen i betänkandet *Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål*, SOU 2005:3. Remissvarens huvudsakliga innehåll refereras nedan.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att utredarens förslag är genomtänkta och välmotiverade. Hovrätten uttrycker dock tveksamhet till den föreslagna ändringen i lagen (1986:796) om godtrosvärv (godtrosvärvslagen). Hovrätten anser att uttrycket ”föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde” inte är klart avgränsat. Enligt hovrättens mening finns det inget bärande skäl för att förlänga tidsfristen för återkrav i större omfattning än vad konventionen kräver. Konventionens tidsfrister har uppenbarligen valts just med tanke på att det rör sig om internationella krav. För helt inhemska förhållanden är nuvarande tidsfrister enligt hovrätten tillräckliga. Hovrätten anser att det finns skäl att låta konventionens tidsfrister gälla endast vid anspråk av internationell karaktär, för att inte i större utsträckning än vad konventionen kräver ge utrymme för osäkerhet i civilrättsliga förhållanden.

Stockholms tingsrätt har ingen erinran mot de framförda förslagen.

Malmö tingsrätt anser att det inte är en helt lyckad lösning att väva ihop 6 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) med Unidroit-konventionen om kultur-

föremål som stulits eller förts ut olagligt (konventionen). För att underlätta tillämpningen förordar tingsrätten att man i stället håller isär regler där det finns olikheter så att skillnaderna mellan de olika systemen framgår på ett mer tydligt sätt. Tingsrätten anser att en anpassning av kulturminneslagen till konventionen inte på ett tydligt sätt kan göras genom att man skapar en gemensam bilaga och ställer sig därför tveksam till det förslaget. Tingsrätten ifrågasätter om inte ett system med två parallella bilagor är att föredra, där den nuvarande bilagan oförändrad tillämpas gentemot EES-stater och en ny bilaga som bygger på konventionen tillämpas för stater utanför EES. I bilagan till 6 kap. kulturminneslagen, punkten 12 b, omfattar utredningens förslag samlingar av etnografiskt intresse, till skillnad från konventionens punkt f i bilagan, som innefattar föremål av etnologiskt intresse. Det är därför enligt tingsrätten tveksamt om utredningens förslag stämmer överens med konventionens bestämmelser. Tingsrätten avstyrker utredningens förslag om en generellt utvidgad tillämpning i godtrosvärvslagen. Det finns inte tillräckliga skäl att förlänga fristerna avseende andra föremål av kulturellt intresse än sådana om omfattas av konventionen. En utvidgning som utredningen föreslår skulle enligt tingsrätten skapa stora tillämpningsproblem.

Kammarrätten i Jönköping finner i likhet med utredningen att bestämmelserna i konventionen bör införlivas i svensk rätt genom transformering. Reglerna i godtrosvärvslagen om återkrav och lösen innebär en inskränkning i en godtroende förvärvares rätt till viss egendom och de måste därför enligt kammarrätten vara klara och lättillämpade. Kammarrätten är ense med utredningen om att en tidsfrist på tre år för återkrav inte generellt ska gälla för all slags egendom utan måste avgränsas. Kammarrätten anser att begreppet ”särskilt betydande kulturellt värde” inte är klart och tydligt och att det bör preciseras vilka föremål som omfattas av den längre tidsfristen. Kammarrätten ifrågasätter om det är möjligt att preciseringen sker genom en hänvisning till kulturminneslagen och anser att frågan bör övervägas ytterligare.

Åklagarmyndigheten har inget att erinra mot utredningens förslag.

Brottsförebyggande rådet har inget att erinra mot utredningens förslag.

Tullverket har inga synpunkter på lagtexten, eftersom den inte berör verkets myndighetsutövning, men påtalar att vissa angivna formuleringar i betänkandet kan ge fel signaler. Tullverket påpekar bl.a. att gällande lagstiftning inte ger verket befogenhet att kontrollera om importerade varor är illegalt uppgrävda eller illegalt exporterade från ursprungslandet.

Skatteverket har inget att erinra mot utredningens förslag.

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet har inget att anföra med anledning av betänkandet.

Statens kulturråd instämmer till fullo i utredningens konstaterande att Sverige bör ansluta sig till konventionen och att det är ett viktigt steg för att komma tillrätta med handeln med stulna eller olagligt utförda kulturföremål.

Riksarkivet tillstyrker förslaget till lagstiftning för att möjliggöra en svensk anslutning till konventionen. Riksarkivet instämmer i bedömningen att verket inom sitt verksamhetsområde bör företräda staten vid domstol.

Riksantikvarieämbetet instämmer i stort med utredningens förslag. Riksantikvarieämbetet uppmärksammar särskilt följande:

- möjligheterna till godtrosvärv av fornyfynd bör begränsas,

- den föreslagna tidsfristen i godtrosvärvslagen bör gälla föremål med ett ”betydande kulturellt värde”,

- Riksantikvarieämbetet:s befogenheter som central myndighet enligt 6 kap. kulturminneslagen bör ses över och klargöras,

- en tydlig reglering behövs som anger vem – Riksantikvarieämbetet eller Justitiekanslern – som ska föra statens talan hos utländska domstolar när det gäller återförande av kulturföremål med stöd av 6 kap. kulturminneslagen.

Riksantikvarieämbetet anser att mycket skulle kunna vinnas om möjligheterna till godtrosvärv av olagligt uppgrävda

fornfynd begränsades. Undantaget från extinktionsprincipen i 3 § godtrosvärvslagen bör därför utvidgas till att omfatta även fornfynd. Riksantikvarieämbetet anser att den valda begränsningen av vilka föremål som ska ha en utökad tidsfrist för återkrav om tre år är alltför snäv för att konventionen fullt ut ska anses införlivad i svensk rätt. Ordet "särskilt" ska därför strykas i den föreslagna 9 § godtrosvärvslagen.

Riksantikvarieämbetet instämmer i utredningens slutsatser att ämbetets befogenheter som central myndighet inte bör utvidgas till att gälla i förhållande till konventionsstater. Riksantikvarieämbetet instämmer vidare i utredningens uttalanden om att det kan ifrågasättas om det över huvud taget är lämpligt att ämbetet har befogenheter av polisiärt slag. Det är därför mycket angeläget att bestämmelserna i 6 kap. kulturminneslagen om Riksantikvarieämbetets befogenheter ses över. Riksantikvarieämbetet instämmer i utredningens slutsats att det behövs en tydlig reglering av vem som är behörig att föra statens talan i utländsk domstol för att återkräva ett kulturföremål som har stulits eller olagligt förts ut ur en stat. Det bör vara Riksantikvarieämbetet som för statens talan. Det krävs särskild kompetens för att föra en sådan talan och personer med kunskap om rättssystemet i den aktuella staten torde regelmässigt behöva anlitas. Processerna blir därför kostsamma och om kostnaderna ökar när Sverige tillträder konventionen behöver Riksantikvarieämbetet tillföras utökade anslag.

Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde har invändningar mot implementeringen av konventionen, eftersom betänkandet inte anses skapa tillräcklig klarhet ifråga om ansvarsfördelningen mellan tillståndsmyndigheter och Riksantikvarieämbetet.

Nordiska museet instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag. Museet konstaterar att en förutsättning för att konventionens syften ska bli verklighet är att ansvarsuppgifter och handläggningsrutiner för Riksantikvarieämbetet och övriga tillståndsmyndigheter regleras tydligare. Museet instämmer i utredningens slutsats att frågan om vilken myndighet som anses

vara behörig att inleda en process vid utländsk domstol bör utredas ytterligare. Om en tillståndsmyndighet får processbehörighet att föra statens talan i utländsk domstol kommer detta, enligt museet, ovillkorligen att medföra ökad arbetsbelastning för myndigheten. Att föra talan i utländsk domstol kräver juridisk specialistkunskap och kan innebära höga processkostnader för tillståndsmyndigheten. Museet anser att i sådana fall är ökade ekonomiska anslag helt nödvändiga för att arbetet med återlämnande av kulturföremål ska kunna bedrivas på ett seriöst och effektivt sätt.

Sveriges Advokatsamfund instämmer i de olika förslag till reglering som lämnas i betänkandet. Samfundet uttrycker att det i och för sig vore önskvärt med en precisering av uttrycket ”föremål med ett särskilt betydande kulturellt värde”, men anger att svårigheterna med en sådan precisering förefaller vara betydande. Samfundet lämnar därför betänkandet utan erinran.

Sveriges försäkringsförbund har i princip inget att erinra mot utredningens förslag, men är tveksamt till formuleringen ”särskilt betydande kulturellt värde”, som anses kunna ge upphov till gränsdragningsproblem.

AB Stockholms auktionsverk instämmer i utredningens förslag i dess helhet. *Svenska kommittén inom ICOM (International Council of Museums)* och *Afrikansk-svenska museinätverket (Samp)* har avgett ett gemensamt remissvar. De är positiva till den svenska anslutningen till konventionen och stödjer i huvudsak betänkandets förslag till anpassning av svensk lagstiftning. Enligt ICOM/Samp är dock de föreslagna lagändringarna inte tillräckliga.

ICOM/Samp

- förordar att vindikationsmöjligheten utvidgas till att omfatta andra förfaranden än stöld,

- förordar att tidsfristen för återkrav på föremål av särskilt betydande kulturellt värde slopas helt eller att en tidsfrist som är längre än tre år införs,

- förordar införandet av en ny bestämmelse som föreskriver att föremål av särskilt betydande kulturellt värde ska undantas

från nuvarande regler om äganderätt genom hävd. Den ursprungliga ägaren ska alltid ha rätt att återfå sådana föremål utan lösen oavsett hur lång tid som gått sedan tillgreppet,

- tillstyrker att bestämmelsen om återlämnandeskyldighet utvidgas till att även gälla stater utanför EES,

- tillstyrker att den nuvarande ettårsfristen för rätten att framställa en begäran om återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål förlängs.

Utöver de föreslagna lagändringarna förordar ICOM/Samp också

- införandet av förbud mot införsel av kulturföremål till Sverige som förts ut olagligt från ursprungslandet,

- att tullen får befogenheter att beslagta föremål som misstänks vara stulna eller olagligt utförda från ursprungslandet,

- en snar svensk anslutning till andra protokollet till 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturogendom i händelse av väpnad konflikt,

- en snar svensk anslutning till 2000 års Unescokonvention om skyddet av kulturarv under vatten,

- att medel anslås till informationsinsatser riktade till allmänheten i syfte att minska efterfrågan på kulturföremål med illegalt ursprung.

ICOM/Samp menar att den föreslagna lagtexten kring stam- och ursprungsbefolkning, tidsgränsen på 50 år samt villkoren för återlämnande innehåller flera frågetecken. ICOM/Samp pekar på möjligheten att en fristående part får behörighet att föra svenska statens talan i vid utländsk domstol för att återkräva stulna eller olagligt utförda kulturföremål. ICOM/Samp anser att utredningsdirektivet är begränsat till att föreslå den lagstiftning som krävs för en svensk anslutning till konventionen och menar att detta inte är tillräckligt som styrmedel.

Sveriges Auktionsföretags Förening instämmer i utredningens förslag i dess helhet.

Sveriges Konst- och Antikhandlareförening avstyrker att Sverige tillträder 1995 års Unidroit-konvention. Skälen till detta är att föreningen anser att konventionen har ett flertal nackdelar.

Två av de mest väsentliga nackdelarna är enligt föreningen de längre tidsfristerna och den nästan obegränsade möjligheten för stater utanför EES att begära föremål återförda. Enligt föreningen öppnar den sistnämnda möjligheten för en risk för missbruk.

Departementsserien 2010

Kronologisk förteckning

1. Valfrihetssystem hos Arbetsförmedlingen. A.
2. Ändring av övergångsbestämmelserna till lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd. S.
3. Institutet för uppföljning och utvärdering inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Förslag till uppdrag och plattform. S.
4. Utvärdering av överskottsålet. Fi.
5. Upphävande av lagen (1990:1183) om tillfällig försäljning. IJ.
6. Vissa frågor om vapenlagen. Ju.
7. Kreditvärderingsinstitut. Fi.
8. Fyra aktiebolagsrättsliga frågor. Ju.
9. Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet. Ju.
10. Ny lag om europeiska företagsråd. A.
11. Läkemedel och försäkringsskydd vid personskador. S.
12. Moderniserade regler för avvecklingssystem och finansiella säkerheter. Fi.
13. Genomförande av bestämmelsen om sjukhusundantag. S.
14. De nyanlända och arbetslöshetsförsäkringen, m.m. A.
15. Betyg från årskurs 6 i grundskolan. U.
16. En myndighet för bortförda barn. UD.
17. En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess. Ju.
18. Ny lag om leksakers säkerhet. IJ.
19. Bättre regler för elektroniska kommunikationer. N.
20. Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering. + Lättläst. + Daisy. IJ.
21. Ansvarsfördelning mellan kommuner i vissa fall. S.
22. Renbeteskonventionen. Jo.
23. Ändringar i Arbetsförmedlingens personuppgiftslag. A.
24. Hyra av lös sak. Ju.
25. Genomförande av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet. Ju.
26. Överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder. Ju.
27. Genomförande av det nya e-penningdirektivet. Fi.
28. Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. Ku.

Departementsserien 2010

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Vissa frågor om vapenlagen. [6]
Fyra aktiebolagsrättsliga frågor. [8]
Effektivare insatser mot ungdomsbrottlighet. [9]
En mer ändamålsenlig förvaltningsprocess. [17]
Hyra av lös sak. [24]
Genomförande av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet. [25]
Överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder. [26]

Utrikesdepartementet

En myndighet för bortförda barn. [16]

Socialdepartementet

Ändring av övergångsbestämmelserna till lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd. [2]
Institutet för uppföljning och utvärdering inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Förslag till uppdrag och plattform. [3]
Läkemedel och försäkringsskydd vid personskador. [11]
Genomförande av bestämmelsen om sjukhusundantag. [13]
Ansvarsfördelning mellan kommuner i vissa fall. [21]

Finansdepartementet

Utvärdering av överskottsmalet. [4]
Kreditvärderingsinstitut. [7]
Moderniserade regler för avvecklingssystem och finansiella säkerheter. [12]
Genomförande av det nya e-penningdirektivet. [27]

Utbildningsdepartementet

Betyg från årskurs 6 i grundskolan. [15]

Jordbruksdepartementet

Renbeteskonventionen. [22]

Näringsdepartementet

Bättre regler för elektroniska kommunikationer. [19]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Upphävande av lagen (1990:1183) om tillfällig försäljning. [5]
Ny lag om leksakers säkerhet. [18]
Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering. + Lättläst. + Daisy. [20]

Kulturdepartementet

Nya kapitel i kulturminneslagen – författningsändringar vid ett svenskt tillträde till Unidroit-konventionen om kulturföremål som stulits eller förts ut olagligt. [28]

Arbetsmarknadsdepartementet

Valfrihetssystem hos Arbetsförmedlingen. [1]
Ny lag om europeiska företagsråd. [10]
De nyanlända och arbetslöshetsförsäkringen, m.m. [14]
Ändringar i Arbetsförmedlingens personuppgiftslag. [23]

